

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΜΑΪΟΥ 1962 | ΑΡΙΘ. 10

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Α'.

Ὁ Δημοσθένης, ὅταν ἦτο μικρός, ἐτραύλιζε καὶ ἐδυσκολεύετο πολὺ εἰς τὴν μελέτην. Μὲ τὴν ἐπιμονὴν του ὅμως καὶ μὲ τὴν ἰσχυρὰν θέλησίν του, κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὁ σπουδαιότερος ῥήτωρ τῶν Ἀθηνῶν. Εἶχε φωνὴν ἀδύνατον καὶ ἀποκρουστικὴν καὶ μὲ τὴν ἐξάσκησιν τὴν ἔκαμε σταθερὰν καὶ εὐχάριστον. Ἦτο δειλὸς καὶ πολὺ ἀδυνάτου κράσεως. Δὲν ἀπεθαρρύνθη ὅμως ποτέ. ἤρχιζε νὰ ἐξασκῆται, ἀναβαίνων τροχάδην ὑψώματα καὶ ἀπαγγέλλων στίχους ποιητῶν. Μετέβαινεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔμπρὸς εἰς τὰ κύματα ἐφώναζε διὰ νὰ δυναμώσῃ τὴν φωνὴν του. Διηγοῦνται, ὅτι ἔφθασε νὰ κρατήσῃ πολλὰ χρόνια εἰς τὸ στόμα του ἓν πετραδάκι, διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν κακὴν του προφορὰν. Τοιοῦτοτρόπως πολεμῶν τὰ φυσικὰ ἐλαττώματά του καὶ ἐξασκούμενος, ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος ῥήτωρ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἂν ὁ Δημοσθένης ἐκαλλιέργησε τόσον πολὺ τὴν θέλησίν του διὰ τῆς ἰδικῆς του ἀνθρωπίνης προσπάθειας, πολὺ περισσότερον ἢ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ γίνῃ πανίσχυρος, ὅταν τὸ ὀρθόδοξον ποιμαντικὸν ἔργον συνδέῃ αὐτὴν μὲ τὴν θείαν παντοδυναμίαν· καὶ ὅταν θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς τὴν Θεῖαν Χάριν καὶ ὑπερφυσικὰ κίνητρα καὶ ἐλατήρια.

*

Διὰ νὰ κατανοήσωμεν καλύτερον τὴν συμβολὴν τοῦ ὀρθοδόξου ποιμαντικοῦ ἔργου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς βουλήσεως, πρέπει ἐν πρώτοις νὰ ἴδωμεν ποία εἶναι ἡ ἐνδοτέρα φύσις τῆς βουλήσεως καὶ βουλευτικῆς ἐνεργείας. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἐγχειριδίων τῆς ψυχολογίας ἀναφέρουν, ὅτι τὰ κύρια στοιχεῖα αὐτῆς εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἐν πρώτοις παρουσιάζεται ἐνώπιον ἡμῶν ὁ σκοπὸς μᾶς

πράξεως, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐκτελέσωμεν. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἔλκει καὶ ὠθεῖ ἡμᾶς εἰς δρᾶσιν καὶ ἐνεργεῖαν. Ἐπειτα ἐντὸς ἡμῶν γίνεται τρόπος τινὰ μία διάσκεψις, διὰ τῆς ὁποίας ἀποφασίζομεν νὰ ἐκτελέσωμεν ἢ νὰ μὴ ἐκτελέσωμεν τὴν ὑπὸ κρίσιν πράξιν. Τρίτον στάδιον τῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας εἶναι ἡ ἐκτέλεσις ἢ ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως.

Κατὰ ταῦτα οὐδεμία βουλευτικὴ πράξις καὶ ἐκδήλωσις τῆς θελήσεως συμβαίνει αἰφνιδίως, ἀλλ' ὑπάρχει περίοδος σταθμῆσεως, ἡ ὁποία πολλάκις λαμβάνει τὴν μορφήν δραματικοῦ ἐσωτερικοῦ ἀγῶνος, «μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων», ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Ἄπ. Παῦλος (Ῥωμ. β', 15). Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ὠθοῦν τὴν βούλησιν εἰς ἐνεργεῖαν, καλοῦνται συνήθως ἐλατήρια καὶ κίνητρα τῆς βουλήσεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀκριβῶς ἡ ψυχολογία ἔχει σημεῖα ἐπαφῆς πρὸς τὴν Ἀξιολογικὴν Φιλοσοφίαν ἢ Φιλοσοφίαν τῶν ἀξιῶν, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ὡς κίνητρα καὶ ἐλατήρια τῆς βουλήσεως παρουσιάζει τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐρευνώμενον βασίλειον τῶν ἀξιῶν. Ἐκεῖνο κυρίως, τὸ ὁποῖον κινητοποιεῖ τὴν θέλησιν, εἶναι αἱ ἀξίαι.

Ἀξία, ὡς ἔχομεν ἀναπτύξει ἐκτενῶς ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Ἐκκλησίας» (ἔτος 1961, σελ. 184 ἐξ.), εἶναι ὅ,τι προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσωπικὴν ὁρμὴν πρὸς ἓν ἀντικείμενον, ἕνεκα τῆς εὐαρεστήσεως καὶ ἰκανοποιήσεως, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἐντὸς ἡμῶν. Ἀξία εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐξ ὠρισμένης ἐπόψεως (ὄλικῆς, γνωστικῆς, κοινωνικῆς, αἰσθητικῆς κ.λ.π.) ἰκανοποιεῖ ἡμᾶς, διότι ἀνταποκρίνεται εἰς ὠρισμένας ἀνάγκας, προδιαθέσεις, τάσεις, ῥοπὰς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀξία εἶναι ἡ αἰτία, ποὺ συντελεῖ νὰ θεωρηθῆται ἓν ὄλικόν ἢ πνευματικόν ἀντικείμενον ὡς ἀγαθόν. Τὰ ἀγαθὰ (ὄλικὰ ἢ πνευματικὰ) εἶναι ἀγαθὰ, διότι ἐνέχουν ἀξίαν.

Μόνον λοιπὸν ὅ,τι φαίνεται ὡς ἀξία δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν βούλησιν, νὰ σχετισθῆ πρὸς αὐτὴν καὶ νὰ καλῆ αὐτὴν πρὸς λήψιν κατευθύνσεως. Καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκτονῶν λιποτακτεῖ ἐκ τῆς ζωῆς, διότι ἐνώπιον τῶν ἐσκοτισμένων πνευματικῶν του ὀφθαλμῶν ἢ ἀνυπαρξία ἔχει ἀξίαν μεγαλυτέραν τῆς ὑπάρξεως. Ἡ ψυχὴ πάντοτε ἐπιθυμεῖ τι, διότι τοῦτο ἀναλάμπει πρὸ αὐτῆς ὡς πλήρες ἀξίας. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ βουλευτικὴ ἐνέργεια, πρέπει ἀπαραιτήτως ἡ ψυχὴ νὰ στραφῆ πρὸς ἓν ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὑπ' αὐτῆς ὡς φορεὺς ἀξίας, δηλαδὴ ὡς «ἀγαθόν».

Κίνητρα λοιπὸν καὶ ἐλατήρια τῆς βουλήσεως εἶναι αἱ ἀξίαι. Ἄλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ νομισθῆ, ὅτι πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ ἀξίαι εἶναι δυνατόν νὰ γίνωνται κίνητρα καὶ ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Ἡ προσεκτικὴ ἐξέτασις τῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας πείθει, ὅτι διὰ νὰ στραφῆ ἡ βούλησις ἡμῶν πρὸς ἓν ἀντικείμενον,

τὸ ὁποῖον εἶναι φορεὺς μιᾶς ἀξίας, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ὑπάρχον ὠρισμένοι ὄροι καὶ προϋποθέσεις:

α) Πρωτίστως ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ βλέπῃ ὀρθῶς τὰς διαφόρους ἀξίας. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου κατ' ἐξοχὴν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνθρωπολογία, ἣτις δὲν διέπεται ὑπὸ οὐτοπιστικῆς καὶ χιμαιρικῆς ὑπεραιοδοξίας, ἀλλὰ βλέπει ρεαλιστικῶς τὸν ἄνθρωπον ὡς πνευματικῶς πεπτωκότα καὶ τετραυματισμένον, ὑποβοηθεῖ νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν βίωσιν τῶν διαφόρων ἀξιῶν, δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ λεῖον καὶ καθαρὸν κάτοπτρον τοῦ τοίχου, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὰ πάντα ἀκριβῶς ὡς εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ κάτοπτρον τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης ἢ τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον, ὅταν μὲν αὐτὴ εἶναι καθαρὰ, ἀπεικονίζει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πιστῶς τὸ τοπεῖον τῆς ἀκτῆς, ὅταν ὁμως αὐτὴ εἶναι τεταραγμένη καὶ ὄχι καθαρὰ, ἄλλοτε ἐπιμηκύνει τὰ πράγματα τῆς ἀκτῆς, ἄλλοτε τὰ καθιστᾷ βραχύτερα, ἄλλοτε τὰ παραμορφώνει καὶ ἄλλοτε τὰ ἀποκορύπτει τελείως. Ὅταν ἡ ψυχὴ, ὡς λέγουν τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας, κατακλύζεται ὑπὸ τῶν τελμάτων ἢ τῶν ὀρητικῶν χειμάρρων τῶν παθῶν καὶ τῶν πειρασμῶν ὅταν κλυδωνίζεται διὰ τοῦ «κλύδωνος» καὶ τῆς «τρικυμίας τῶν πταισμάτων» ἢ τῆς «τρικυμίας τῶν λογισμῶν» καὶ ὅταν «τοῦ βίου τὴν θάλασσαν ὑφονυμένην καθορᾷ τῶν πειρασμῶν τῷ κλύδωνι», τότε αἱ ἀνώτεροι ἰδίως ἀξίαι ἀποκορύπτονται πλήρως ἢ ὑφίστανται πλήρη παραμόρφωσιν, φαινόμεναι ὡς τυραννικαὶ ἢ ἀποκρουστικαί. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀσεβὴς, ἀνατρέπων πλήρως τὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν, «χαίρει ἐπὶ πᾶσιν, οἷς μισεῖ ὁ Κύριος», «ἐπιθυμεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπιθυμίας κακὰς» καὶ ἡ «διεστραμμένη καρδιά τεκταίνεται κακὰ». Οὗτος πάσχει ἐκ τῆς ἀξιολογικῆς μυωπίας ἢ τυφλώσεως ἢ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ δαλτωνισμού. Αὐτὸ ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅταν λέγῃ «ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ» (Ἰωάν. ιβ', 35) ἢ «ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. β' 9 καὶ 11), ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅταν λέγῃ «τυφλὸς ἐστὶ μωπάζων (Β' Πέτρο. α', 9).

β') Ἐπειτα τὰ διάφορα κίνητρα καὶ ἐλατήρια τῆς βουλήσεως ἀσκοῦν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ διεγείρουσιν τὴν θέλησιν μὲ τὸσον μεγαλύτερον δυναμισμόν, ὅσον περισσότερον ταῦτα συναποτελοῦν ἐν σύμπλεγμα, μιᾶν δέσμην καὶ ὀργανικὴν ὁλότητα εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἐπὶ μέρος ἐλατήρια νὰ μὴ εὐρίσκωνται μεμονωμένα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ νὰ συνενώνωνται, ἵνα ἐνεργῇ δι' αὐτῶν ἐν πανίσχυρον ἐνιαῖον ὅλον. Ἐπίσης τὸ σύμπλεγμα τῶν ἐλατηρίων τούτων ἐνεργεῖ μετὰ μεγαλυτέρον δυναμισμόν, ὅταν ἐνδιαφέρῃ τὴν ὁλότητα τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως καὶ ἰδίως ὅταν ἀπευθύνεται πρὸς τὰς ἀνωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΡΟΣ ΚΑΤΩΤΕΡΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ

(Φιλικαί ὑποδείξεις)

«Ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς» ἀναπέμποντες οἱ ὑμνοδοί, ἀνάγκη πρωτίστως νὰ εἶναι πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ὅπως ἐτονίσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον σημείωμα τῆς παρούσης σειρᾶς («Ἐφημέριος» 1.12.61, ἀρ. 23). Διὰ τοῦτο καὶ διὰ τοῦ παρόντος, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τῶν ὑπολειπομένων τριῶν, ἀπευθυνόμεθα καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς, Ἱεροφάλας—τοὺς «Κατωτέρους τούτους κληρικούς», — οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν ὑπομονὴν νὰ παρακολουθήσουν τὰς μέχρι τοῦδε διατυπωθείσας σκέψεις μας εἰς τὰ 14 τὸν ἀριθμὸν σχετικὰ ἄρθρα μας (ἀπὸ τοῦ ἀρ. 22 τοῦ 1959 μέχρι τοῦ ἀρ. 23 τοῦ 1961), μὲ τὴν παράκλησιν νὰ θελήσουν νὲ μελετήσουν καὶ τὰ κατωτέρω, οὐ μόνον διότι ταῦτα ἐνδιαφέρουν ἀμέσως τὸ ἱερὸν ἔργον των, ἀλλὰ καὶ διότι ἤδη θὰ τοιμοθῶν ὠρισμένοι ἀπόψεις ἀφορῶσαι, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ εἰς «τοῦ στραβοῦ τὸ δίκη», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ συγκινήσῃ καὶ τοὺς κληρικοὺς ἀναγνώστας μας.

γ') Ὡσαύτως αἱ ἀξίαι ὡς ἐλατήρια καὶ κίνητρα τῆς βουλήσεως ἔχουν τόσον μεγαλύτερον δυναμισμόν, ὅσον περισσότερον οἱ ὑπ' αὐτῶν προβαλλόμενοι σκοποὶ φαίνονται, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ὅτι φαίνεται ἀπραγματοποίητον μόνον ὀδονηρὰν ἐπιθυμίαν καὶ νοσταλγίαν εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ καὶ ὄχι ἐλπιδοφόρον ἐπιδιώξιν καὶ προσπάθειαν. Ὅταν δὲν ὑπάρχῃ πίστις εἰς τὴν δυνατότητα τῆς ἐπιτυχίας, τότε εἶναι ἴσως δυνατόν ὑψηλὰ ἰδανικὰ νὰ καταναγάζουν καὶ νὰ γοητεύουν τὴν ψυχὴν μας, ἀλλ' ὁμως δὲν θὰ ἔχωμεν πίστιν εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τὴν ἰκανότητα ἡμῶν, ὅπως ἐπιδιώξωμεν τὴν πραγματοποίησιν τούτων. Τὸ θάρρος εἶναι προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας. Ἐκ μῆδὲς πτωχῆς εἰς θάρρος ψυχῆς μόνον ἀβεβαία, ψευδῆς καὶ ἔστωτερικῶς διεσπασμένη βούλησις εἶναι δυνατόν νὰ προέλθῃ. Πᾶσαι αἱ προϋποθέσεις αὗται τῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας δημιουργοῦνται κατ' ἄριστον καὶ ἀπαράμυλλον τρόπον διὰ τοῦ ὀρθοδόξου ποιμαντικοῦ ἔργου, ὡς θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου».

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Μακρὰν λοιπὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἱεροφάντου ἡ ὑπερήφανος διάθεσις καὶ ἡ ἔπαρσις, ἐκφαινομένη καὶ ἐξωτερικῶς πολ- λάκις, ἐν τῇ στάσει λ.χ. κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἰ. ὑμνωδίας, πολ- λῶν, δυστυχῶς, κορυβαντιῶντων καὶ περιδινουμένων εἰς τὸ ἀναλόγιον, οἷονεὶ ναρκισσευομένων, ἀσεβέστατα, ἢ περιβλε- πόντων «ἀναιδεῖ ὀφθαλμῶ» τῆδε κακεῖσε, πρὸς διαπίστω- σιν τῶν ἐκ τῆς Ψαλμωδίας τῶν ἐντυπώσεων παρὰ τῷ ἐκκλησιασ- ματι· τὸ δικαίωμα διὰ παρόμοια σχόλια τὸ παρέχον οἱ ἴδιοι δυστυχῶς. Γέρον ἱεροφάντης ὁμολογεῖ ἐν εἰλικρινείᾳ, καθ' ἣ ἀνέγραψε πρὸ τίνος ὁ «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» Κων/λεως: «Πολ- λὲς φορὲς κολαζόμεσθε τὴν ὥρα πὸν ψάλλομε εἰς δόξαν Κυρίου καὶ ἡμεῖς καμαρόνομε μέσα μας πὸς καλὰ τὰ λέμε...». Ἀλλὰ τότε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι «ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν» οἱ τοιοῦτοι, ἀφοῦ «οὐ συνετῶς ψάλλουσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς τέρπουσι» κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον. Ἄν ἔπρεπε νὰ ἀρέσουν εἰς κάποιον, οὗτος εἶναι ὁ Εὐλόγητός Κύριος, πρωτίστως. Ἐπικαίρως ὁ ἔστεμμένος ψάλτης τοῦ Ἰσραὴλ λέγει ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Κύριον: «Ἀγαλλιάσονται τὰ χεῖλή μου ὅταν ψάλλω Σοὶ καὶ ἡ ψυχὴ μου ἦν ἑλτρώσω» (Ψαλμ. 23).

Ψάλλον πολλοὶ κατὰ τὸ δοκοῦν, ἐμφανιζόμενοι καὶ ὡς μου- σικοσυνθέται μελοποιοὶ καὶ «δάσκαλοι» τρανοὶ καὶ ἀσυναγώ- νιστοι. Προσθέτουν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κλασικῶν «μαθη- μάτων» καὶ ἰδικῆς τῶν τεχνοτροπίας γραμμᾶς, ἐπιφέρουν «διορ- θώσεις», ἀποτολμοῦν διασκευὰς (ἢ, ὡς ἔλεγέ τις τούτων,... «συσ- κευάζουν» τὰ μουσικὰ μαθήματα) κακοποιοῦντες τοιουτο- τρόπως μὲ ἀνούσια ποικίλματα καὶ ἐκνευριστικούς λαρυγγι- σμούς τὰ ἀθάνατα μέλη, καὶ καθιστῶντες ἀγνώριστον τὴν ἀπλήν καὶ ἐπιβλητικὴν γραμμὴν τῆς μελωδίας. Ψάλλον οὐχὶ «ἀπὸ διφθέρας», ὡς εἶναι ἐπιβεβλημένον, ἀλλ' ὡς ἡ ἔμπνευσις τῆς στιγμῆς ἐπιφοιτήσῃ εἰς αὐτοὺς αὐτοσχεδιάζοντας. Εἰς τὰ χεῖ- λη των, τὰ σεμνὰ μέλη δεινοπαθοῦντα κατανοῦν οἱ μεγαλο- μάρτυρες τῆς μουσικῆς ἀμαθείας καὶ προχείρου ἔμπνευσεως, ἥτοι κουφότητος καὶ ἀσεβείας. Ποσάκις, τῷ ὄντι, λησμονεῖται ἀπὸ πολλοὺς ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐτονίσσαμεν, ὅτι δηλ. ἡ ἐκκλησια- στικὴ ὑμνωδία δὲν εἶναι σκοπὸς ἀλλὰ μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν σκοποῦ («οὐχ ὡς ὄρος ἐφ' ᾧ, ἀλλ' ὡς μέσον δι' οὗ»). Εἶναι μουσικ- ῆς τῆς λατρείας. Ἄς μὴ καταντᾷ εἰς λατρείαν τῆς μουσικῆς (καθ' ἑαυτήν) μὲ τοιαύτας μάλιστα ἐκ- τροπᾶς... Πολλοὶ πάλιν ψάλλον εἰς πολὺν ἀργὸν χρόνον, πρῶγμα τὸ ὁποῖον καταπονεῖ τὸν ἐκκλησιαζόμενον καὶ ἐπιφέρει ἀρηγτικὰ ἀποτελέσματα ἢ, τὸναντίον, παραλείπουν τροπάρια, ὅλους ἀποτελέσματα, παραβαίνοντες οὐχὶ σπανίως τὰς τυπικὰς διατά-

Ξεις—τῶν ὁποίων καὶ φαρῶνται συχνότατα ἀδαεῖς—ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸ νὰ θαυμασθοῦν καί, ὡς ἐλέχθη, νὰ προκαλέσων τὸς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν καλλιφωνίαν καὶ τέχνην των καὶ οὐχὶ «τῷ Θεῷ ἀρέσκειν», ἀσυνείδητος συμπεριφερόμενοι καὶ οὐδένως παρατήρησιν δεχόμενοι, ἀποφεύγοντες νὰ φέρουσιν κατὰ τὰς ἰ. ἀκολουθίας τὸ ράσον, ὅπερ, ὡς γνωστόν, προσδίδει σεμνοπρέπειαν, κ.τ.θ.

Ἄλλὰ καὶ μεταξύ των ἐνίοτε οἱ ψάλται καὶ δὴ τοῦ αὐτοῦ Ναοῦ συμπεριφέρονται ἀπρεπῶς ὑποβλέποντες ὁ εἷς τὸν ἕτερον, ἀποφεύγοντες νὰ συνεννοοῦνται ἐκ προτέρου περὶ τῶν ψαλτισμένων «μαθημάτων», εἰρωνευόμενοι ἀλλήλους ἐνώπιον μάλιστα καὶ ἄλλων ἢ ψάλλον τὸς ὕμνους εἰς τόνους ὑψηλοῦς, διὰ νὰ περιαγάγουν εἰς δυσχερῆ θέσιν τὸν ἐναντι αὐτῶν ψάλλοντα, βαρῦτον τυχόν, συνάδελφον, ἢ ἀντιθέτως εἰς πολὺ χαμηλοῦς, ὥστε νὰ τὸν ἐκθέσουν τοιουτοτρόπως, καταπτώστες καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας ἀπρεπεῖς καὶ ἀσεβεῖς ἀκοσμίας, χειρονομίας καὶ φράσεις, ὥστε νὰ ἐφαρμόζεται καὶ εἰς αὐτοὺς — ὡς μὴ ὄφελεν— ἡ θλιβερὰ ἀρχαία παροιμία: «αἰοῖδός αἰοῖδῷ κοτέει».

Οἱ ἀδαεῖς οὗτοι καὶ ἀδεῶς συμπεριφερόμενοι αἰοῖδοι τῆς Ἐκκλησίας λησμονοῦν, ὅτι ἐν χώρῳ ἱερῷ διακονοῦν, καὶ ὅτι ἡ ὄλη στάσις καὶ ἐσωτερικὴ διάθεσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνωδοῦ δεόν νὰ εἶναι στάσις καὶ διάθεσις προσενοχόμενον «εὐδυσχημόνως» καὶ τὸ θεῖον ἔλεος ἐξαίτουμένον. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, μάλιστα, θέλει τὴν ψαλμωδίαν «ὡς τεκμήριον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν».

Ἐνίοτε, ἱεροψάλται τινες, ἐνῶ ἐπιζητοῦν ἐπαίνους καὶ τίτλους ὡς «δάσκαλοι» τῆς ψαλτικῆς ὀνομαστοὶ («καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ραββί»), ἐν τούτοις ἐπιμελῶς καὶ ζηλοτύπως κρατοῦν τὰ «μουσικὰ» τῆς ἱερᾶς τέχνης δι' ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἐκμάθων καλῶς καὶ ἄλλοι τὴν τέχνην των*.

Ἄλλ' ὑπάσχει καὶ ἔτι θλιβερωτέρω περιπτώσεις, περὶ τῆς ὁποίας ὁμῶς ὁ λόγος εἰς τὸ προσεχές.

Πρωτοσ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

* Ἀλλοίμονον ἂν ἐσκέπτοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ οἱ παλαιοὶ μουσικοδιδάσκαλοι!.. Ἐγεῖνοι, εὐτυχῶς, «μετέδιδον εἰλικρινῶς τὸ τάλαντον, ὅπερ τοῖς ἐνεπιστεύθησαν» ἄλλοι, καὶ ἐδοκίμαζαν χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν, ὅταν ἐδίδασκαν τὰ μουσικὰ τῆς ἰ. μουσικῆς εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους τὸν ἀριθμὸν μαθητᾶς. Χαρακτηριστικῶς λέγεται περὶ τοῦ περιωνύμου μουσικοδιδασκάλου Γ. Μπερεκέτου, ὅτι τὸ παρωνύμιον τοῦτο ὄφειλεν εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐρωτώμενος κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας τῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν μαθητᾶς του, ἂν θὰ εἶχε καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα νὰ διδάξῃ εἰς αὐτούς, ἀπήντα ἰλαρῶς, μετὴν τουρκικὴν λέξιν «μπερεκέτ», δηλ. ἀφθονία!

ΑΝΘΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΚΗΠΙΟΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΝ κ. ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

* Ἡ ἀκατάπαυστη μελέτη ἐκείνων τῶν βιβλίων ποὺ γράψανε οἱ ἅγιοι, γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ κάποιο θαυμασμὸ ἀκατανόητον κι' ἀπὸ θεία εὐφροσύνη.

* Ἡ αἰωνία ζωὴ εἶναι ἡ πατρίδα τῆς ἐλευθερίας.

* Τὰ μυστήρια ξεσκεπάζονται στοὺς ταπεινόφρονες.

* Μὴ συγκρίνεις ἐκείνους ποὺ κάνουνε στὸν κόσμον σημεῖα καὶ τέρατα κι' ἐφευρέσεις, μ' ἐκείνους ποὺ ἡσυχάζουνε μὲ γνώση.

* Σπουδαιότερο εἶναι νὰ φροντίσεις νὰ ὑψώσεις τὴ ψυχὴ σου ποὺ κατέπεσε ἀπὸ τὰ πάθη, μὲ τὸ νὰ τὴ στρέφεις ὀλοένα στὰ θεῖα, παρὰ τὸ νὰ ἀναστήσεις τοὺς νεκροὺς.

* Ἡ ἀνθρωπίνη φύση ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ φόβο.

* Ξεμάκρυνε ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ τότε θὰ νοιώσεις τὴ δυσωδία του· γιὰτὶ ἂν δὲν ξεμακρύνεις, δὲ θὰ τὴν καταλάβεις, ἀλλὰ μάλιστα θὰ σοῦ φαίνεται ἡ δυσωδία του σὰν κάποιο ὄρατο μурουδικό· καὶ τὴ γύμνια του καὶ τὴ ντροπὴ του θὰ τὴ λογαριάσεις σὰν νᾶναι στολὴ μεγάλοπρηπη.

* Μακάριος εἶναι ὁποῖος ξεμάκρυνε ἀπὸ τὸν κόσμον κι' ἀπὸ τὸ σκοτάδι του, καὶ προσέχει μονάχα στὸν ἑαυτό του.

* Ἐκεῖνος ποὺ ξέρει καὶ κυβερνᾷ μὲ σοφία τὸ καράβι τοῦ κόσμου, ὅλα τὰ τοῦ κόσμου τὰ ἀνακάτεψε καὶ τὰ ἔκανε ν' ἀλλάζονε· κι' ὅ,τι φαίνεται ἀπ' ἔξω εἶναι ἴσκιος.

* Μὴν περιμένεις λύτρωση ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

* Ὅποιος δὲν ἔνοιωσε τὴν εἰρήνην, δὲν ἔνοιωσε τὴ χαρὰ.

* Ἀπάν' ἀπ' ὅλα ἀγάπησε τὴ σιωπὴν, γιὰτὶ αὐτὴ εἶναι ποὺ σὲ σιμῶνει σὲ καρπὸ· ἐπειδὴς ἡ γλῶσσα δὲ μπορεῖ νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσει.

* Βλογημένη ἡ τιμὴ τοῦ Κυρίου, ποὺ ἀνοίγει κάποια θύρα μπροστά μας.

* Νὰ θεωροῦμε τὸ Θεὸ ὅπως εἶναι ὁ ἴδιος, κι' ὄχι ὅπως τὸν θέλει τὸ μυαλό μας.

* Ἡ ἀμοιβή, δὲ δίνεται γιὰ τὴν ἐργασία ποὺ κάνουμε, ἀλλὰ γιὰ τὴν ταπείνωση.

* Ἡ ἀληθινὴ γνώση εἶναι τὸ νὰ νοιώσει κανένας τὴν ζωὴ τὴν ἀθάνατην.

* Νὰ ἐλέγχεις ὅσους σὲ πολεμᾶνε μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀρετῆς σου, κι' ὄχι μὲ τὴν πιθανολογία πῶχουνε τὰ λόγια σου.

* Τὸ διάβασμα τῆς ἁγίας Γραφῆς κάνει εὐτυχισμένο τὸ νοῦ μας.

* Ἡ σιωπὴ εἶναι μυστήριον τῆς μέλλουσας ζωῆς· τὰ δὲ λόγια εἶναι ὄργανα τούτου τοῦ κόσμου.

* Καθαροὶ γινόμεσθε ἅμα ξεχάσουμε τὰ συστήματα τῆς γνώσης ποῦνε παρὰ φύση καὶ ποῦ τὰ βρῆκε στὸν κόσμον ἢ φύση.

* Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲ βρίσκεται μὲ τὴν ἐργασία τοῦ λογικοῦ, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὴ γευτῆ μονάχα μὲ τὴ χάρη· καὶ ἕως ὅτου δὲν καθαρισθεῖ ὁ ἄνθρωπος, δὲν εἶναι ἱκανὸς μηδὲ νὰ τὴν ἀκούσει, γιὰτὶ δὲν εἴμπορεῖ κανένας νὰ τὴν ἀποχτήσει μαθαίνοντάς τιν.

* Ἡ γνώση ἢ κοσμικὴ δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει ἄλλο τίποτα, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα πλῆθος λογισμῶν, ὅχι ὅμως ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζεται μὲ τὴν ἀπλότητα τῆς διάνοιας.

* Ὅποιος ἐνοιῶσε τὶς ἁμαρτίες του, εἶναι περὶ ἀνώτερος ἀπὸ κεῖνον ποῦ ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς μὲ τὴν προσευχὴ του. Ὅποιος ἀναστενάζει μίαν ὥρα κάθε μέρα γιὰ τὴ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, εἶναι περὶ καλύτερος ἀπὸ κεῖνον ποῦ ὠφελεῖ ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὴ θεωρίαν του. Ὅποιος ἀξιώθηκε νὰ δεῖ τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κεῖνον π' ἀξιώθηκε νὰ δῆ τοὺς Ἀγγέλους.

* Θεωρία εἶναι τὸ νὰ νοιώσει ὁ ἄνθρωπος τὰ μυστήρια τὰ κρυμμένα στὰ πράγματα καὶ στὶς αἰτίες.

* Κεῖνοι ποῦ κάνουνε πολλοὺς συλλογισμοὺς καὶ θέλουνε νᾶνε πολὺ σοφοί, καὶ ποῦ παραδίνονται σὲ συναναστροφές καὶ στὸ φόβο ποῦ φέρνουνε οἱ φιλοσοφίες, καὶ ποῦ θέλουνε νὰ προβλέψουνε τὶς βλαβερὲς αἰτίες, οἱ περισσότεροι ἀπὸ δαύτους βρίσκονται καθισμένοι γιὰ πάντα ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους.

* Ἀλλοίμονο σὲ μᾶς, ποῦ δὲ γνωρίζουμε τὶς ψυχές μας, μή-τε σὲ τί πολιτεία εἴμασθε προσκαλεσμένοι, κι' οὔτε τούτῃ τῇ ζωῇ τὴν ἄρρωστη, καὶ τὴν κατάστασιν ποῦ βρίσκονται οἱ ζωντανοί, καὶ τὶς θλίψεις τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ἴδιον τὸν κόσμο· καὶ ποῦ τὶς κακίες του καὶ τὶς ἀναπαύσεις του τὶς λογαριάζουμε πῶς εἶναι κάποιο πρᾶγμα σπουδαῖο.

* Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαθοῦ λάμπει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ σὲ κάθε ὥρα εὐφραίνεται, θωρῶντας ὅσα τοῦ ξεσκεπάζει ὁ Θεός.

* Ἐσεῖς ποῦ κειτόσαστε στὸ σκοτάδι σηκώσετε τὰ κεφάλια σας στὸ φῶς. Ἐβγάτε ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ κόσμου, γιὰ νᾶρθεῖ νὰ σᾶς προῦπαντήσῃ τὸ Φῶς ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ γιὰ νὰ πεῖ στοὺς λειτουργοὺς τῶν μυστηρίων Του νὰ λύσουνε τὰ δεσμά σας, ὥστε νὰ περπατᾶτε ἀπάνω στὰ χνάρια Του, γιὰ νὰ πάτε στὸν Πατέρα.

* Μὴ ζητήσεις νὰ πάρεις γνώμην ἀπὸ κάποιον ποῦ δὲν βρίσκεται στὴν ἴδια διαγωγὴ μὲ σένα, ἄς εἶναι καὶ περίσσια σοφός.

* Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ βαστάξει στοὺς πειρασμοὺς, παρὰ μονάχα κείνος ποὺ πίστεψε.

* Ἡ ἀγάπη ποὺ βγαίνει ἀπὸ κάποια πράγματα, εἶναι σὰν λυχνάρι μικρὸ ποὺ θρέφεται μὲ τὸ λάδι, καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον συντηριέται τὸ φῶς του, ἢ σὰν ξεροπόταμο ποὺ γεμίζει νερὸ ἀπὸ τὶς βροχῆς καὶ τρέχει, ἀλλὰ ποὺ στερεύει ἅμα σωθεῖ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Ἡ ἀγάπη ὅμως ποὺ ἔχει αἰτία τὸ Θεό, εἶναι σὰν φλέβα π' ἀναβρῦζει καὶ ποτὲς δὲν λιγοστεύει τὸ ρεῦμα της, γιατί μονάχα Ἐκεῖνος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης καὶ δὲ στερεύει ποτέ.

* Δὲν εὐδόκησε ὁ Θεὸς νὰ ἀναπαυθοῦνε οἱ ἀγαπημένοι του, ὅσο βρίσκονται μέσα στὸ σῶμα, ἀλλὰ θέλησε, ὅσον καιρὸ βρίσκονται στὸν κόσμον τοῦτον νὰ εἶνε σὲ θλίψη, σὲ βάρη, σὲ κόπους καὶ σὲ φτώχεια, γυμνοί, ἀπομονωχιασμένοι, σὲ ἀνάγκες, σὲ ἀρρώστειες, καταφρονημένοι, δαρμένοι, μὲ καρδιὰ συντριμμένη, μὲ κορμὶ κατακουρασμένο, μακριὰ ἀπὸ συγγενάδια, μὲ γνώμη λυπητερή, μὲ θωριὰ ποῦναι διαφορετικὴ ἀπ' ὅλη τὴ χτίσι, ζῶντας ἀλλοιωτικά ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἔρημοι κι' ἀσκητεύοντας, δίχως νὰ βλέπουνε ἀνθρωπο καὶ δίχως νάχουνε κανένα πρᾶγμα ἀπ' ὅσα φραίνουνε τὸ κορμὶ μας σὲ τοῦτον τὸν κόσμον.

* Ὅποιος μιᾶ μὲ καταφρόνηση καταπάνω στὸν ταπεινὸ, καὶ δὲν τὸν ψηφᾶ γιὰ ζωντανόν, αὐτὸς εἶνε σὰ νᾶνοιξε τὸ στόμα του καταπάνω στὸ Θεό. Κι' ὅσο περιφρονιέται ὁ ταπεινὸς ἀπ' ὅλη τὴν πλάση στὰ μάτια τῶν ἀλλοιῶν, τόσο στολιζέται μὲ τιμὴ ποὺ δὲν χάνεται. Ἄν σιμῶσει στὰ βλαβερὰ θηρία καὶ πέσει ἡ ματιὰ του ἀπάνω τους, μερεύει ἢ ἀγριότητά τους, καὶ πάλι σιμῶνει στὰ φαρμακερὰ τὰ φίδια, καὶ σὰ νοιώσουνε τὸν ἀγέρα τοῦ χειριοῦ του ποὺ τᾶγγιξε, παύει ἢ σκληρότητά τους κ' ἡ θανατηφόρα πίκρα τους. Σὰν τὴν ἀκρίδα τὰ πέρνει στὰ χέρια του καὶ τὰ χαϊδεύει.

* Τὸ κάθε πρᾶγμα πλάστηκε γιὰ νὰ τρέχει νὰ συναντήσῃ ὅ,τι εἶνε συγγενικό του· ἔτσι καὶ κείνη ἡ ψυχὴ ποὺ ἔχει ἓνα μέρος ἀπὸ πνεῦμα, σὰν ἀκούσει κάποιον λόγο πῶχει μέσα του κρυμμένη δύναμη πνευματικὴ, μὲ φλόγα τραβᾶ στὸν ἑαυτὸ της τὸ νόημά του. Δὲν ξυπνᾷ ὁ κάθε ἀνθρώπος στὸ νὰ θαυμάσει κάποιον πρᾶγμα ποὺ λέγεται πνευματικό, καὶ ποὺ ἔχει μέσα του κρυμμένη δύναμη μεγάλη.

* Πόσο γλυκύτατα εἶνε τὰ θεϊκὰ λόγια στὴ φρόνιμη ψυχῇ, σὰ νᾶναι κάποια θροφή ποὺ ζεσταίνει τὸ κορμὶ! καὶ τ' αὐτὰ τῶν πρᾶν ἀνθρώπων ἀκοῦνε μὲ πόθο τὶς ἱστορίες τῶν Ἁγίων, σὰν τὸ νιοφύτευτο δέντρο ποὺ ὀλοένα ποτίζεται.

* Γνώριζε, πῶς τὸ νὰ βαστᾶς καὶ ν' ἀντέχεις καὶ νὰ στέκεσαι ὀρθιος, δὲν εἶνε ἀπὸ τὴ δύναμή σου, μῆτε ἀπὸ τὴν ἀρετή.

σου, ἀλλὰ ἡ Χάρη σὲ κρατᾷ στὴν ἀπαλάμη τοῦ χεριοῦ της γιὰ νὰ μὴ σὲ πιάσει φόβος.

* Πῶς σκεπάζει τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἓνα σύννεφο, ἔτσι διώχουνε ἀπὸ τὴν ψυχὴ οἱ ἀτμοὶ τῆς κοιλιᾶς τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ.

* Ὅταν κοντεύει ἡ ψυχὴ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ σκοτάδι, τοῦτο τὸ σημάδι νὰ ξέρεις: καίγεται ἡ καρδιά σου καὶ φλογίζεται σὰν τὴ φωτιά, νύχτα καὶ μέρα, ὥστε νὰ λογαριάζει ὄλον τὸν κόσμον γιὰ σκύβαλα καὶ γιὰ στάχτη.

* Τ' ἀγριοπούλι πού λέγεται ἐρωδιός, φραίνεται καὶ χαίρεται, ὅπως λένε οἱ σοφοί, ὅταν χωρισθεῖ ἀπὸ τὰ μέρη ποῦναι κατοικημένα, καὶ πάγει σ' ἔρημον τόπον καὶ κάνει τὴ φωλιά του μοναχό του· ἔτσι κ' ἡ ψυχὴ τοῦ ἀσκητῆ, δέχεται τὴν οὐράνια χαρὰ ὅταν ξεμακρύνει ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πάγει νὰ κατοικήσει στὴ χώρα τῆς ἡσυχίας καὶ καρτερᾷ ἐκεῖ πέρα πότε θάρθει ἡ ὥρα γιὰ νὰ φύγει ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον.

* Ὁ ταπεινὸς σὲ κάθε ὥρα εἶναι ἀναπαυμένος, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα πού νὰ ἀνασαλεῖ ἢ νὰ ταράξει τὴν διάνοιάν του· κι' ὅπως δὲν μπορεῖ κανένας νὰ φοβερῖζει τὸ βουνό, ἔτσι καὶ κεῖνος, δὲ φοβᾶται ἡ διάνοιά του· κι' ἂν μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας, κ' ἴσως δὲν εἶνε ἄπρεπο νὰ τὸ πεῖ, ὁ ταπεινὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον.

* Κανένας δὲν γνωρίζει τὴν βοήθεια πού ἔρχεται ἀπὸ τὸ κλάμα, παρὰ μονάχα κεῖνοι πού παραδώσανε τὶς ψυχὰς τους σ' αὐτὸ τὸ ἔργο· ὅλοι οἱ Ἅγιοι ποθοῦνε νὰ μποῦνε ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔμπασμα, ἐπειδὴ μὲ τὰ δάκρυα ἀνοίγει ἡ θύρα μπροστά τους, γιὰ νὰ μποῦνε στὴ χώρα τῆς παράκλησης, μέσα στὴν ὁποία εἶνε εἰκονισμένα μὲ ἀποκαλύψεις τὰ ἅγια καὶ σωτήρια χνάρια τοῦ Θεοῦ.

* Μακάριος εἶνε κεῖνος πού καρτερᾷ μὲ τὴν ὑπομονή· γιὰτὶ μπροστά του ἀνοίξε τούτη ἡ πηγὴ π' ἀναβρῦζει ἀπὸ τὸ Θεό, κ' ἤπια ἀπὸ αὐτὴ καὶ φχαριστήθηκε, καὶ δὲ θὰ πάψει νὰ πίνει αἰώνια καὶ πάντα, σὲ κάθε ὥρα τῆς νύχτας καὶ τῆς μέρας, ἴσαμε τὸ τέλος τῆς πρόσκαιρης τούτης ζωῆς.

* Ὅταν νοιώσει κανένας, πὼς πέφτει ἀπὸ τὸ Θεό ὅπως τὸ ξερὸ φύλλο ἀπὸ τὸ δέντρο, τότε γνωρίζει τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του.

* Φύλαξε τὶς ἐντολὰς γιὰ τὴν ἀγάπη Ἐκεινοῦ πού τις ἔδωσε, κι' ὄχι ἀπὸ φόβο ἢ γιὰ τὴν ἀντάμειψη· γιὰτὶ δὲν ἀπογειόμαστε τὴν εὐχαρίστηση ποῦνε μέσα στὴ δικαιοσύνη ὅταν κάνουμε τὴ δικαιοσύνη, ἀλλὰ ὅταν ὁ πόνθος τῆς δικαιοσύνης κατατρώγει τὴν καρδιά μας· καὶ δὲ γινόμαστε ἁμαρτωλοὶ ὅταν κάνουμε τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ ὅταν δὲν τὴ μισήσουμε καὶ δὲ μετανοιώσουμε γιὰ αὐτὴ.

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ
ΨΥΧΩΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΩΔΗ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ

Ὑπὸ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Εἶναι δεκτὰ τὰ δῶρα ποὺ προσφέρονται ἀπὸ ἀσεβεῖς;

Ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τὸ ψηλαφητὸ σκοτάδι ποὺ ἔγινε, ἐπέτρεψε τέλος ὁ Φαραὼ στοὺς Ἑβραίους νὰ φύγουνε καὶ νὰ πᾶνε νὰ προσφέρουνε θυσία στὸ Θεό τους, τοὺς εἶπε· — Πηγαίνετε, μὲ ὅλες σας τὶς ἀποσκευές καὶ μὲ κἀθετι ποὺ ἔχετε· τὰ πρόβατά σας ὅμως καὶ τὰ βῶδια σας νὰ τ' ἀφήσετε ἐδῶ. (Ἐξοδ. ι', 24).

Ὁ Μωϋσῆς ὅμως τοῦ ἀποκρίθηκεν· — Τί εἶπες; ν' ἀφήσωμεν ἐδῶ τὰ βῶδια μας καὶ τὰ πρόβατά μας; Αὐτὸ δὲν γίνεται. Αὐτὰ κυρίως πρέπει νὰ πάρωμε μαζί μας. Κι' ὄχι μόνον αὐτὸ πρέπει νὰ γίνη, ἀλλὰ κι' ἐσὺ πρέπει νὰ μᾶς δώσης ἀπὸ τὰ δικά σου, γιὰ νὰ προσφέρωμε κι' ἀπ' αὐτὰ θυσίες καὶ ὀλοκαυτώματα στὸ Θεό μας «Καὶ σὺ δώσεις ἡμῖν ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίας, ἃ ποιήσωμεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν». (Ἐξοδ. ι', 25).

Εἶναι ὅμως σωστό, καὶ εἶναι ὅσιο, νὰ δέχεται ἡ ἁγία θρησκεία μας τὰ δῶρα ποὺ προσφέρονται, γιὰ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ἀσεβεῖς ἀνθρώπους; Ναι, εἶναι· Ὅταν συντελῆ αὐτὸ στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Κι' ὅταν ἡ προσφορὰ τῶν δώρων αὐτῶν γίνεται σὰν μιὰ θριαμβικὴ ὁμολογία τῆς θείας δύναμης· καὶ ὅταν τὰ δῶρα αὐτὰ μοιάζουνε σὰν τρόπαια καὶ σὰν λάφυρα, ποὺ τὰ παίρνει ἡ εὐσέβεια ἀπὸ τὴν ἀσέβεια.

Βέβαια ἡ θυσία τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ ἄνομου εἶναι «βδέλυγμα παρὰ τῷ Θεῷ». Ἔτσι εἶναι. Καὶ πολλὲς φορὲς διεκήρυξεν ὁ Θεός, ὅτι οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους αὐτοῦς, ποὺ ἦτανε ὁ ἐκλεκτὸς λαός του,

δὲν ἤθελε καὶ δὲν ἔδεχότανε αὐτὰς νεομηνίας αὐτῶν καὶ τὰ Σάββατα». Εἶπεν, πῶς ἡ ψυχὴ του τὰ μισεῖ. Καὶ εἶπεν ἀκόμη, πῶς ἀποστρέφεται καὶ τίς νηστεῖες ποὺ κάνουνε, καὶ τὴν ἀργία τους στὶς μεγάλες καὶ ἑορτάσιμες ἡμέρες, ὅταν προέρχωνται ἀπὸ ψυχικὴ διάθεσιν ὑποκριτικὴ· ποὺ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά ὑπόσχεται νὰ φυλάττη τὸν θεῖο νόμο, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλή τὸν ἀθετεῖ καὶ τὸν παραβαίνει. Εἶπεν ἀκόμη, ὅτι δὲν θέλει οὔτε νὰ πατοῦνε τὸν αὐλόγουρο τῶν ναῶν του!

“Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀληθινώτατα. “Ὅταν ὅμως ἓνας ἄνθρωπος ἀλλόθρησκος καὶ ἀσεβής, καὶ ποὺ ἔχει μάλιστα ἀναδειχθῆ διώκτης καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀληθινῆς λατρείας, προσφέρῃ αὐθόρμητα ἓνα ἀφιέρωμα, γιὰ νὰ φανερώσῃ τὸν φόβο ποὺ τὸν ἐκυρίευσε καὶ τὴν εὐλάβεια ποὺ αἰσθάνθηκε πρὸς τὸν ἀληθινὸ Θεό, τότε, ἐγὼ νομίζω, πῶς ἡ προσφορά του γίνεται δεκτὴ. Γιατὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα μοιάζει σὰν μιὰν ὁμολογία ποὺ κάνει, ὅτι ἀναγνωρίζει τὸν παντοδύναμο Κύριο καὶ Δεσπότη, ποὺ ὅλοι χρεωστοῦνε νὰ τὸν δοξάζουνε καὶ νὰ τὸν εὐλογοῦνε.

Στὴν περίστασιν αὐτὴν, κάθε πιστὸς Ἰσραηλίτης πρέπει νὰ δέχεται τίς προσφορὰς καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Φαραῶ. Καὶ μάλιστα τὸ σωστὸ εἶναι νὰ τοῦ τὰ ἀπαιτῆ, σὰν τρόπαιο θριάμβου τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς ἀληθινῆς πίστεως. «Καὶ σὺ, ναί, καὶ σὺ ὁ Φαραῶ· καὶ σὺ δώσεις ἡμῖν ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίας, ἃ ποιήσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν».

Ἡ προσευχὴ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς εἶναι κραυγὴ μεγάλη πρὸς τὸν Κύριο.

Οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν βγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, κι' ἔφθασαν ἀπέναντι στὴ Βεελσεπφῶν, εἶδανε πῶς οἱ διωκτὲς τους καὶ οἱ ἐχθροὶ τους εἶχανε ἐξορμήσει ἐναντίον τους, καὶ πῶς ἦτανε στρατοπεδευμένοι στὰ νῶτᾶ

τους· «Καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα καὶ ἀνεβόησαν πρὸς Κύριον» (Ἐξοδ. ιδ', 10). Καὶ ξέσπασε τὸ παράπονό τους, σὲ μεγάλο βαθμὸν, ἐναντίον τοῦ Μωϋσῆ, καὶ ἔλεγον, πὼς τοὺς ἔβγαλε στὴν ἔρημο, γιὰ νὰ βροῦνε ἐκεῖ τὸ θάνατό τους. Ὁ Μωϋσῆς λοιπὸν τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς ἔλεγε νὰ μὴ φοβοῦνται καὶ νὰ περιμένον με πεποίθησι «τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου σωτηρίαν. (Ἐξοδ. ιδ', 13). Γιατὶ εἶναι βοηθὸς τους ὁ Θεὸς καὶ θὰ πολεμήσῃ μαζί τους· καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο καὶ ὁ φόβος τους θὰ περάσῃ καὶ οἱ φωνές τους θὰ σταματήσουν· «Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσετε» (Ἐξοδ. ιδ', 4).

Καὶ ὅπως τὸ παριστάνει ἡ θεία Γραφή, τὸ πλήθος ἐφώναζε μεγαλόφωνα, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Μωϋσῆ. Γιὰ τὸν Μωϋσῆ ὅμως τὸν ἴδιο δὲν ἀναφέρει τίποτα, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐφώναζε πρὸς τὸν Θεό. Βλέπομε μάλιστα, πὼς αὐτὸς συνεβούλευε καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι πρέπει νὰ περιμένουν, ἤσυχά καὶ με ὑπομονή, τὴν σωτηρία τους ἀπὸ τὸν Θεό.

Πῶς λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Μωϋσῆ καὶ τοῦ λέει, «Γ βοᾷς πρὸς με»; Τί φωνάζεις πρὸς ἐμένα; (Ἐξοδ. ιδ', 15). Νά, ἡ αἰτία: Ἐπειδὴ δηλαδὴ, ὅπως τὸ ἐξηγεῖ ὁ Σευῆρος, καὶ ἂν σωπαίνουν τὰ χεῖλη, καὶ ἂν μαρμαρώνῃ ἡ γλῶσσα τῶν ἁγίων καὶ πνευματοφόρων ἀνθρώπων, ἡ διάνοιά τους καὶ ὁ στοχασμὸς τους φωνάζει πάντα πρὸς τὸν Θεό.

Ὁ Μωϋσῆς, ἂν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἔδινε θάρρος καὶ ἐνίσχυε τὸν λαό, νὰ μὴ φοβᾶται καὶ νὰ ἐλπίζει στὸν Κύριο, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὕψωνε τὸν νοῦ του πρὸς τὸν Θεό, καὶ τὸν ἰκέτευε, με θερμὲς προσευχάς, νὰ ρίξῃ τὸ βλέμμα του ἐπάνω του, καὶ νὰ μὴν τὸν ἐγκαταλείψῃ στὴν φοβερὴν ἐκείνη καταδρομὴ καὶ καταδίωξή του ἀπὸ τοὺς Αἰγύπτιους τυράννους του. Ἡ σιωπηλὴ αὐτὴ δέσησι τοῦ Μωϋσῆ ἦταν ἡ βοή, ποὺ νοερά τὴν ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ἀκοή τοῦ Σαβαώθ· «Τί

βοᾶς πρὸς με»; Ἡ θεία ἀκοή, ὅπως λέει ὁ Μέγας Βασίλειος, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ φωνῆς γιὰ ν' ἀκούσῃ· γιατί ξέρει νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ τὰ σκιρτήματα τῆς καρδιᾶς μας αὐτὸ ποὺ θέλομε. Τὸ ἴδιο λέει καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης· «διακρίνεται λέει καθαρῶτατα ἡ φωνὴ ἐκείνη· καὶ ἀνεβαίνει ἕως τὴν θείαν ἀκοή, ὅχι ὅταν βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα σὰν κραυγὴ βοερῆ, ἀλλὰ ἀναδίνεται σὰν στοχασμὸς ἀπὸ συνείδηση καθαρῆ».

Στὴν ἀκοή τοῦ Ὑψίστου ἐκείνη εἶναι μεγάλη κραυγὴ, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μας ὀλόθερμη κι' ἄς σωπαίνουνε τὰ χεῖλη μας. Αὐτὴ ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μας, κι' ὅχι ἐκείνη ποὺ ἀκούεται καὶ ἀντηχεῖ, μὲ τὴ γλῶσσά μας καὶ μὲ τὰ χεῖλη μας. Ἡ κραυγὴ ὅχι τῶν φωνητικῶν μας ὀργάνων, ἀλλὰ τῶν σπλάγχων μας· «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξα, Κύριε, Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου»· (Ψαλμ. ρκθ·) Αὐτὴν τὴν βοή τοῦ Μωϋσῆ εἰσάκουσεν ὁ Θεός, καὶ σ' αὐτὴν ἀπάντησε· «Τί βοᾶς πρὸς με»;

Τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχηγῶν ἐμπνέει καὶ τοὺς κατώτερους.

Πρῶτος ποὺ ἐκινήθηκε νὰ περάσῃ στὴν Ἐρυθρᾷ Θάλασσα, ὅταν ἔγινε τὸ θαῦμα νὰ χωρίσῃ στὰ δύο, γιὰ νὰ περάσουν οἱ Ἑβραῖοι· κατὰ πρῶτον ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ ἐτόλμησε νὰ διαβῆ, ὅταν τὰ κύματα ἀποτραβήχθησαν δεξιά κι' ἀριστερά, σὰν δυὸ ψηλά βουνά, ἦτανε ὁ Μωϋσῆς, ὅπως λέει ὁ Ἰώσηππος. Κατὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους νομοδιδάσκαλους ἦτανε ὁ Ἀμινιδάβ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα. Ἀλλὰ εἴτε ὁ Μωϋσῆς ἦτανε, εἴτε ὁ Ἀμινιδάβ ποὺ ἄπλωσε τὸ χέρι του ἐπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα κι' ἐσχίσθησαν τὰ νερά, τὸ σημαντικὸ ἦτανε νὰ βρεθῆ ἐκεῖνος ποὺ πρῶτος θὰ παραμέριζε τὸν φόβο τῆς ἐπικίνδυνης διάβασης,

καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του, μπαίνοντας αὐτὸς ἐμπρός, θὰ ἔδινε κουράγιο καὶ στοὺς ἄλλους.

Αὐτὸς θάπρεπε νᾶναι κάποιος ἄρχοντας καὶ ἀρχηγός, πού νὰ ὑπερέχη καὶ στὸ βαθμὸ καὶ στὸ ἀξίωμα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ φιλοτιμηθοῦνε καὶ οἱ ἄλλοι νὰ τὸν μιμηθοῦνε.

Γιατὶ τὸ πρεπούμενο εἶναι, σὲ κάθε δύσκολη περίπτωση, οἱ μεγάλοι πρῶτοι καὶ οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄλλων νὰ προηγοῦνται. Καὶ τότε εὐκολα καὶ μὲ προθυμία μεγάλη τοὺς ἀκολουθοῦνε καὶ οἱ κατώτεροι.

Ἡ τιμωρία σωφρονίζει καὶ τοὺς ἄλλους.

Ὅταν οἱ Ἰσραηλίτες εἶδαν τοὺς ἐχθροὺς των καὶ διῶκτες τοὺς Φαραωνίτες σωριασμένους οἰκτρὰ στὴν ἀκρογιαλιά, πού τοὺς εἶχε ξεβράσει, ἔπειτα ἀπὸ τὸν καταποντιμὸ τους ἢ θάλασσα, τότε κατάλαβαν τὸ προστατευτικὸ χέρι τοῦ Παντοδύναμου Κυρίου καὶ τὴ φοβερὴ καὶ ἀβάσταγην ὀργή του, πού ἔσπειρε τὸν ὄλεθρο καὶ τὸν ἀφανισμό στοὺς Αἰγύπτιους τυράννους καὶ δυνάστες τους.

Καὶ ὅμως, ἀντὶ νὰ πανηγυρίση καὶ νὰ καταχαρῆ ὁ λαὸς στὸ φοβερὸ καὶ παράδοξο ἀλλὰ σωτήριο καὶ εὐτυχισμένο ἐκεῖνο θέαμα, ἡ Γραφή ἀναφέρει, πὼς ἐφοβήθηκε. «Εἶδε δὲ Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην, ἃ ἐποίησε Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις· ἐφοβήθη δὲ ὁ λαὸς τὸν Κύριον». Εἶδαν, λέγει, οἱ Ἰσραηλίτες τὸ χέρι τὸ μεγάλο, καὶ αὐτὰ πού ἔκαμε στοὺς Αἰγύπτιους ὁ Κύριος, καὶ ὁ λαὸς ἐφοβήθηκε· («Ἐξοδ. ιδ', 31).

Φαίνεται πὼς ὁ λαὸς τότε, ὅταν εἶδε κατὰ ποῖο θαυμαστὸ τρόπον ἔσωσεν ὁ Κύριος τὴν φυλὴν τους, ἐξέγνοιασε κι' ἐπίστεψε πὼς ἐσώθηκε πλέον ὀριστικὰ ἀπὸ κάθε τυραννία. Καὶ τὸ εὐλογώτερον ἦτανε, ἀντὶ νὰ φοβηθῆ, νὰ καταχαρῆ γιὰ τὴν βέβαιη πλέον ἀπελευθέρωσή του, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ, μὲ χαρὰ καὶ ἀγαλ-

λίαση τὸν παντοδύναμο καὶ πανάγαθον ἐλευθερωτὴ του καὶ Σωτῆρα του. Καὶ πραγματικὰ ἔτσι ἔγινε. Καὶ ὁ λαός, ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἐσκιρτοῦσε κι' ἐχόρευε, ὅλος εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση· «Στήσαντες δύο χορούς, γράφει ὁ Φίλων, ἐπὶ τῆς ἡΐονος, τῶν μὲν ἀνδρῶν ἐξ-ἀρχοντος τοῦ Μωϋσέως, τῶν δὲ γυναικῶν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαριάμ, ἐξεχούσης ἐν γυναιξί, μετὰ χορῶν καὶ τυμπάνων». Ἔστησαν δύο χορούς ἐπάνω στὴν ἀκρογιαλιά, καὶ στοὺς μὲν ἄνδρες πρῶτος ἔσπερνεν ἐμπρὸς ὁ Μωϋσῆς, στίς γυναῖκες δὲ ἡ ἀδελφὴ του Μαριάμ, ποὺ διακρινότανε ἀνάμεσα στίς ἄλλες γυναῖκες, κι' ἐχόρευαν μὲ τύμπανα κι' ἔψαλλαν τὴν ᾠδὴ τοῦ Μωϋσῆ, ὑψώνοντας μεγαλόφωνα τίς εὐχαριστίες τους στὸ Θεό. «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται». Ἄς ὑμνήσωμεν τὸν Κύριον, ποὺ μεγάλη ἐφανερώθηκεν ἡ δόξα του (Ἐξοδ. ιε', 1).

Ἡ πρώτη ὅμως ἐντύπωση, ποὺ ἐπροξένησε στοὺς Ἑβραίους τὸ θέαμα τοῦ μυριάριθμους ἐκείνου πλήθους τῶν Αἰγυπτίων, ποὺ τοὺς ἔβλεπαν στοιβαγμένους καὶ τρισάθλιους νεκροὺς ἐμπρὸς τους, ἦτανε ὁ φόβος· «Εἶδε δὲ Ἰσραήλ... καὶ ἐφοβήθη τὸν Κύριον». Καὶ ἦτανε παυτὸ πολὺ φυσικό. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν βλέπη νὰ τιμωροῦνται ἀπὸ τὴν θεία Δίκη ἄλλοι, πρέπει καὶ ὁ ἴδιος νὰ συστέλλεται καὶ νὰ τρέμη ἀπὸ τὸν φόβο. Ἡ τιμωρία καὶ ἡ παιδαγωγία τῶν ἄλλων πρέπει νὰ γίνεται παράδειγμα καὶ σ' ἐμᾶς. Νὰ χαροῦν βέβαια οἱ Ἑβραῖοι. Αὐτὸ ἦτανε εὐλογο, ἐπειδὴ τοὺς ἐλύτρωσεν ὁ Κύριος. Σωστὸ ἐπίσης ἦτανε καὶ δίκαιο νὰ εὐχαριστήσουνε, μὲ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση καὶ μὲ χορούς, τὸν Ἐλευθερωτὴ τους καὶ Σωτῆρα τους. Ἀλλὰ πρὸ παντοῦσε ἔπρεπε νὰ φοβηθοῦν καὶ νὰ τρέμουν, μὲ τὴν σκέψη, πῶς ὁ Κύριος ἐξολοθρεύει μὲ ὀργή, αὐτοὺς ποὺ καταφρονοῦνε τίς ἐντολές του.

Αὐτὸ τὸ λογισμὸ πρέπει νὰ κάνη κάθε ἄνθρωπος· καὶ μὲ τὰ νοερά του μάτια νὰ βλέπη καὶ νὰ διδάσκεται

ἀπὸ τὸν ἀφανισμό καὶ τὸν παιδισμό τῶν ἄλλων. Ἐκεῖνος τιμωρεῖται, γιατί ἔφταιξε. Ἐγὼ δὲν ἐτιμωρήθηκα καὶ δὲν ἔπαθα κανένα κακό, ἄρα δὲν ἔφταιξα! Δὲν φταίω ὅμως πραγματικὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν τιμωριέμαι; Δὲν εἶμαι ἄραγες σὲ τίποτα φταίστης; Ἡ μήπως ὁ πανοικτίρμονας καὶ πανάγαθος Κύριος μὲ τιμωρεῖ λίγο, καὶ μὲ εὐεργετεῖ, καὶ γι' αὐτὸ σώζομαι; Μικρὰ ἄραγες εἶναι τὰ λάθη μου καὶ οἱ ἀνομίες ποὺ ἔχω κυλισθῆ μέσα σ' αὐτές;

Ἀλλοίμονό μου! Αὐτὸ εἶναι γιὰ μένα τὸ χειρότερο καὶ τὸ φοβερότερο! Γιατί! «Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς καὶ παιδευθησόμεθα». Γιατί μᾶς ἐφάνερωσε τὴν καλωσύνη του, καὶ θὰ τιμωρηθοῦμε κάποιου καιροῦ. (Ψαλμ. πθ', 10).

Ἐπάρχει καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας, ποὺ ἐκεῖ πλέον ἡ πραότητα καὶ ἡ καλωσύνη δὲν ἔχει κανένα τόπον!

Καὶ ποιὸς λοιπὸν μπορεῖ νὰ μετρήσῃ τὴν μέλλουσα ἀγανάκτηση τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τίς τιμωρίες ποὺ δοκιμάζομε στὴ ζωὴ μας αὐτὴν; «Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμόν σου ἐξαριθμήσασθαι»; Ποιὸς λοιπὸν μπορεῖ νὰ ξέρῃ τὴν δύναμη τῆς ὀργῆς σου καὶ νὰ μετρήσῃ ἀπὸ τὸν φόβο σου τὸν θυμό σου; (Ψαλμ., πθ', 11). Ποιὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ διακρίνῃ τὴν τιμωρία ποὺ τὸν περιμένει καὶ τὴν ὀργή σου; Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς ὑπονοεῖ τὴν αἰώνια Κόλαση.

Ἀπόδ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ὁ «ἄπιστος» μαθητῆς

**Ο ΘΩΜΑΣ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ Ο ΠΛΕΟΝ ΠΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΕΟΝ
ΕΝΘΟΥΣΙΩΔΗΣ ΚΗΡΥΞ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ
Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΤΑΘΗ ΒΑΘΡΟΝ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ**

Ἡ ἄγνωστος δρᾶσις του εἰς τὰς Ἰνδίας

Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου! Αὐτὴ ἡ ἔκρηξις τῆς ψυχικῆς ἀνατάσεως καὶ τῆς πίστεως πρὸς τὴν Ἀνάστασι τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὸν ἀναστάντα Λυτρωτὴ μᾶς ἀπεκάλυψε καὶ πάλιν τὸν κόσμον τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ ἀπίστου μαθητοῦ καὶ μᾶς παρουσίασε τὴν μορφήν τοῦ Θωμᾶ κάτω ἀπὸ τὸ φωτοστέφανον μιᾶς ὠραιότητος. Καὶ ἀξίζει νὰ γνωρίσουμε ὅσον τὸ δυνατὸ περισσότερον τὴν μορφήν τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν ἀποκαταστήσουμε στὴ συνείδησί μας τὴν χριστιανικὴν δίπλα στοὺς ἄλλους ἀποστόλους καὶ κήρυκας τῆς χριστιανικῆς ἰδέας καὶ τῆς θρησκείας. Ἡ ἀρχικὴ ἐκδήλωσις τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς δυσπιστίας του ὡς πρὸς τὴν Ἀνάστασι τοῦ μεγάλου Διδασκάλου του ἐδημιούργησε αὐτὴν βραδύτερον τὴν μεγάλην πίστιν του πρὸς αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν ἐκρηκτικὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του αὐτῆς ἔγραψε μιὰ περιλάμπρην σελίδα ἀποστολικῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς πρώτης συναντήσεώς του μετὰ τὸν Χριστόν. Ὅταν κατόπιν καθωρίσθησαν σύμφωνα πρὸς τὴν θεϊκὴν προσταγὴν «πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε... κτλ.» αἱ περιοχαὶ τοῦ κηρύγματος, εἰς τὸν Θωμᾶ ἔπεσε ὁ κλῆρος νὰ μεταβῆ εἰς τὴν πλέον ἀπομακρυσμένην χώραν. Τὰς Ἰνδίας. Αἰσθάνθηκε φόβον καὶ δισταγμούς ὁ ἀπόστολος διὰ τὴν ἀποστολήν του αὐτὴν. Ἡ πίστις πρὸς τὸν Χριστόν ἦταν ριζωμένη βαθειὰ πλέον, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ὑπῆρχον πάντοτε καὶ αἱ ἀνθρώπινες ἀδυναμίαι. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἐκδηλώσεως τῶν δισταγμῶν του ἔκαμε εἰς αὐτὸν τὴν ἐμφάνισίν του ὁ Ἰησοῦς. Συνέστησε εἰς αὐτὸν νὰ μὴ φοβηθῆ διόλου, ἀλλὰ νὰ ἀναλάβῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἀνατεθεῖσαν ἀποστολήν. Ὑπήκουσε εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Κυρίου του ὁ Θωμᾶς καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὰς Ἰνδίας. Ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Γουνδοφόρος εἶχε ἀναθέσει σὲ κάποιον ἔμπορον τῆς ἐμπι-

στοσύνης του τὸν Ἀββάνη νὰ μεριμνήσῃ τὸ ταχύτερο πρὸς ἐξεύρεσι ἑνὸς τέκτονος διὰ τὴν ἀνέγερσι ἑνὸς καινούργιου παλατιοῦ του. Εἶδε ὁ Ἰησοῦς τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ βασιλέως νὰ περιπατῆ μὲ κάποιαν ἀνησυχίαν καὶ τὸν ἐσταμάτησε. Τὸν ἠρώτησε ἂν ἔχη ἀνάγκη κανενὸς τέκτονος καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι ἔχει αὐτὸς κάποιον δοῦλον τέκτονα τὸν ὁποῖον ἐπιθυμοῦσε νὰ πωλήσῃ. Ὁ Ἀββάνης ἐδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀόρατος διὰ κάθε ἄλλον ὑπέδειξε ἀπὸ μακρὰ τὸν ἀπόστολον Θωμᾶ καὶ τὸν ὠδήγησε εἰς αὐτόν.

— Κύριε, πορεύουμε ὅπου θελήσῃς, εἶπεν ὁ Θωμᾶς ἀντικρῦζωντας ἀναπάντεχα τὸν Χριστόν.

Ὁ ἔμπορος καὶ ὁ ἀπόστολος ἐβάδισαν ἐπὶ ἡμέραν καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν Ἀνδράπολα. Στὴν πόλιν αὐτὴ ἐδίδετο μεγάλη ἐορτὴ. Ὁ Βασιλεὺς ἐνύμφευσε τὴν μοναχοκórη του καὶ εἶχε παραθέσῃ στὸ παλάτι του πλούσιο δεῖπνο εἰς τὸ ὁποῖον ἦταν προσκαλεσμένοι πλούσιοι καὶ πτωχοί, γνώριμοι καὶ ξένοι.

Ὁ Θωμᾶς προσεκλήθη καὶ αὐτὸς καὶ παρεκάθησε στὸ πλούσιο βασιλικὸ δεῖπνο χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δοκιμάσῃ κανένα ἀπὸ τὰ φαγητὰ ἢ τὰ ποτά. Σὲ ἐρώτησι δὲ διατί δὲν μετέχει τῆς συνεστιάσεως ἀπήντησε.

— Ἐγὼ ἦλθον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς βασιλικῆς προσκλήσεως καὶ ἡ ἀποστολή μου εἶναι μείζων τῆς βρώσεως καὶ τοῦ πότου τῆς τραπέζης αὐτῆς.

Ἐκμανεῖς εἰς τὰ λόγια του αὐτὰ ὁ οἰνοχόος κατέφερεν εἰς τὸ πρόσωπό του ἰσχυρὰ ραπίσματα. Ὁ ἀπόστολος ἠρέκεσθη νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του πρὸς τὸν σκληρὸν οἰνοχόον καὶ νὰ τοῦ εἰπῆ ἑβραϊστί.

— Ὁ Θεὸς θὰ τιμωρήσῃ τὴν ὑψωθείσαν ἐναντίον μου χεῖρα, ἡ ὁποία θὰ συρθῆ ὑπὸ κυνῶν.

Ταυτοχρόνως δὲ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ κάποιαν ᾠδὴν εἰς ἑβραϊκὴν πάντοτε γλῶσσαν.

*

Ἑβραία αὐλήτρια ποὺ περιεφέρετο εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ δεῖπνου παίζωντας τὸν αὐλὸ καὶ διασκεδάζωντας μὲ τὸ τραγούδι της τοὺς παρακαθημένους εἰς τὸ πλούσιο γαμήλιο τραπέζι ἄκουσε μὲ κάποια κατάπληξι τὰ λόγια τοῦ ὁμοεθνοῦς του ἀποστό-

λου. Ὄταν δὲ βραδύτερον ὁ βάρβαρος οἰνοχόος κατήλθε εἰς τὴν πηγὴν γιὰ νὰ ἀντλήσῃ νερὸ παρατυχῶν λεῶν τὸν ἐθανάτωσε καὶ τὸν κατακρεοῦργησε, ἓνας δὲ μαῦρος σκύλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ δείπνου κρατώντας τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ θανατωθέντος. Τότε ἡ ἑβραία αὐλήτρια θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ Θωμᾶ. Μιὰ ψυχικὴ ταραχὴ τὴν συνεκλόνησε σύγκορμα. Ἐθραυσε τοὺς αὐλοὺς τῆς καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸν ἀπόστολο. Ἐκάθησε μπροστὰ στὰ πόδια του καὶ κλαίοντας τοῦ ἔλεγε ὅτι εἶναι Θεὸς ἢ ἀπόστολος.

Ὁ Βασιλεὺς πού ἐπληροφορήθηκε τὰ συμβάντα προσῆλθεν εἰς τὸν ἀπόστολον καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὸν νυμφῶνα καὶ εὐλογήσῃ τοὺς νεονύμφους. Ὁ Θωμᾶς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ μετέβη εἰς τὸν νυμφῶνα, ὅπου καὶ εὐλόγησε τὸ ζεῦγος. Ὄταν δὲ μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ὁ νυμφίος ἐσήκωσε τὸ καταπέτασμα διὰ νὰ ὀμιλήσῃ στὴν νύμφην καὶ τὴν περιβάλλῃ μὲ τοὺς πρώτας συζυγικὰς περιπτύξεις του εἶδεν ἑξαφνα τὸν Ἰησοῦν ὑπὸ μορφήν τοῦ Θωμᾶ. Ἐκπληκτος τὸν ἐρώτησε.

— Ἐσὺ ἐξῆλθες πρὸ ὀλίγου. Πῶς τώρα βρίσκεσαι καὶ πάλιν ἐδῶ;

— Ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ Ἰησοῦς, δὲν εἶμαι ὁ Θωμᾶς, ἀλλ' ἀδελφὸς αὐτοῦ.

Ἐκάθησε κατόπιν κοντὰ στοὺς νεονύμφους, εἰς τοὺς ὁποίους συνέστησε νὰ μὴ ζήσουν ὑλικὸν γάμον ἀλλὰ πνευματικόν.

Οἱ νεόνυμφοι ἀκολούθησαν τὴν συμβολὴν τοῦ Κυρίου. Ὁ Βασιλεὺς πληροφορηθεὶς τοῦτο διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του καὶ διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Θωμᾶ. Ἄλλ' αὐτὸς εἶχε φύγη. Ἡ ἑβραία αὐλήτρια ὅταν ἔμαθε ὅτι οἱ νεόνυμφοι ἀκολούθησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπεσκέφθη καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου, ἤρχισε νὰ κλαίῃ ἀπὸ μιὰ ἄφατη χαρὰ. Κατόπιν μετέβη κοντὰ τους καὶ προσφέρουσα τὶς ὑπηρεσίας τῆς συνειργάστη μετ' αὐτοῦ πρὸς κατήχησιν τοῦ Βασιλέως καὶ πολλῶν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι καὶ ἔγιναν Χριστιανοί.

Ὁ ἀπόστολος ἐσυνέχισε τὴν πορείαν πού εἶχε προστάξει ὁ Διδάσκαλος μὲ πίστιν καὶ αὐταπάρνησιν. Δυὸ μίλλια μακρὰν μιᾶς πόλεως συναντήσας τὸ πτώμα ἑνὸς ὠραίου νέου πού εἶχε θανατωθῆ ἀπὸ θηρία ἐστάθηκε μπροστὰ του καὶ ἐδεήθη ὑπὲρ ἀναπαύσεως

αυτοῦ. Γεμάτη πίστιν πρὸς τὴν θεία χάρι ἢ δέησίς του ἀπέφερε τὸ ἀποτέλεσμά της. Ὁ νέος πού ἤρχισε ἢ ἀποσύνθεσις τοῦ κορμιοῦ του ξαναβρῆκε τὴν ζωὴ του. Ἄνεστήθη καὶ ἐπίστεψε εἰς τὸν Χριστὸν διακηρύξας εἰς ὄλην τὴν περιοχὴν τὸ θαῦμα τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ. Κοντὰ εἰς τὸν περιοδεύοντα μαθητὴν τοῦ Κυρίου ἡ δυστυχία εὑρίσκει πάντοτε ἀνακούφισιν καὶ ψυχικὴν χαράν. Ὁ «ἄπιστος» τοῦ Εὐαγγελίου πού κατὰ βάθος δὲν ἔστρεφετο πίστewς ἀλλ' ἦτο πνεῦμα ἐρευνητικόν, ἐνεψύχωνε τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπηθύνετο καὶ ἐνέπνεε πρὸς αὐτοὺς τὴν πίστιν διὰ τὴν σωτηρίαν των καὶ διὰ μίαν δευτέραν μεγάλην ἀνάστασιν. Ἡ διδασκαλία καὶ τὰ θαύματά του ἀνησυχοῦσαν τοὺς μικρόψυχους ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς. Ὁ Βασιλεὺς Μισδαῖος, τεραγμένος ἀπὸ τὰς πληροφορίας περὶ τῆς θαυματουργικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ Θωμᾶ, διέταξε τοὺς στρατιώτας τῆς φρουρᾶς του νὰ τὸν σύρουν πρὸ τοῦ δικαστηρίου, τὸ ὅποιον συνεδρίαζε καὶ εἰς τὸ ὅποιον θὰ προσήρχετο καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὸν δικάσῃ. Ὁδηγούμενος εἰς τὸ δικαστήριον ἐνωτίζεται τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου του.

— Μὴ φοβοῦ τὸν θάνατον Θωμᾶ.

— Ὅ,τι προστάζει ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, ἀπαντᾷ ὁ Θωμᾶς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐμφανίζεται εἰς τὸ δικαστήριον ἄφοβα καὶ μὲ μιὰ λάμπι εἰς τὴν ἔκφρασίν του. Ὁ βασιλεὺς βραδύνει νὰ φθάσῃ. Καὶ μέχρι ὅτου φθάσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Οὐαζάνης βλέπων τὸν Θωμᾶ ἔσπευσε νὰ τὸν ρωτήσῃ ἐνώπιον πλήθους ποῖος εἶναι ὁ Θεός του. Τότε λαμβάνων ἀφορμὴν δίδαξε τὰς ἀρχὰς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ του καὶ οἱ ἀκούοντες ἐπέισθησαν περὶ τῆς ἀληθείας. Ὁ Οὐαζάνης ἤθελε νὰ εὔρη τρόπον φυγαδεύσεως τοῦ Θωμᾶ. Ἡ διδασκαλία του εἶχε συνταράξῃ καὶ αὐτὸν καὶ τὸν πείθει περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ Θεοῦ πού πρέπει νὰ πιστέψῃ. Δὲν ἐπρόφθασε ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν πόθον τῆς φυγαδεύσεως. Ἔρχεται ὁ βασιλεὺς Μισδαῖος, ὁ ὅποιος διατάσσει νὰ προσαχθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ Θωμᾶς. Τὸν ἀντιμετωπίζει μὲ θάρρος καὶ αἰ ἀπαντήσεις του εἰς τὰ ἐρωτήματα τὰ κενὰ καὶ τὰ ταπεινὰ τὸν ἀφοπλίζουν. Κατηχημένος ὁ βασιλεὺς τὸν ἀποστέλει εἰς τὸ δεσμωτήριον. Δεσμώτης ὁ ἀπόστολος ἐβράπτισε καὶ ἐκοινώνησε τὸν υἱόν τοῦ Βασιλέως καὶ ἄλλους πού τὸν εἶχαν ἀκούσει καὶ εἶχαν προσ-

χωρήσει εἰς τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ «ἄπιστος» μαθητὴς ἐμφανίζεται ὡς ὁ πλέον ἐνθουσιώδης κήρυκας τῆς πίστεως. Τὰ μένεα πνέων ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ τὸν ὀδηγήσουν ἔξω τῆς πόλεως καὶ νὰ τὸν ἀναγάγουν πρὸς τὸ ὄρος. Ἐκεῖ ἐφόνευσαν αὐτὸν μὲ λόγχες, ἐν ᾧ ὁ ἀπόστολος ἐψιθύριζε δέησιν ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν φονέων του.

*

Ἡ πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα — τὸ — Ἀντίπασχα — ἔφερε τὴν χριστιανικὴν ψυχὴ κοντὰ εἰς τὴν ψυχὴ καὶ τὴν φωτεινὴν ζωὴ καὶ δρᾶσι τοῦ ἀποστόλου ποὺ δὲν ἠτύχησε νὰ ἴδῃ τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐμφανίσεώς Του εἰς τοὺς λοιποὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους. Ἡ συνάντησις του ὅμως κατὰ τὴν δευτέραν ἐμφάνισίν Του καὶ ἡ ἔκρηξις τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου διὰ τῆς πανηγυρικῆς ὁμολογίας τῆς πίστεώς του πρὸς τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸν ἀναστάντα Θεὸν ἐδημιούργησε εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον τὴν ἀτμόσφαιρα ἑνὸς μεγαλειώδους ὑποβλητικοῦ μυστικισμοῦ. Ὁ Θωμᾶς ὑψώθηκε εἰς τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ ὄλων ὡς ἕνας πρωτόπυργος μιᾶς πίστεως ποὺ ἐκάλυψε εἰς τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων τὴν Χριστιανικὴν ἀνθρωπότητα καὶ διέλυσε τὰ ζοφερὰ σκότη καὶ τῆς τελευταίας ἀπιστίας.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ

ΑΔΕΛΦΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑ

Ἀθῆναι 1962. Σελ. 311.

Τιμᾶται δρχ. 30.

Ἐκδοσις Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Κυψέλη».
Πωλεῖται εἰς τὰ κεντρικὰ Βιβλιοπωλεῖα ὡς καὶ παρ' ἡμῖν.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Ἡ θαυμαστή καρτερία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς

Βλέποντας ὁ μισόκαλος Σατανᾶς, πῶς ἡ μακαριστὴ Συγκλητικὴ εὐκόλα ξεπερνοῦσε τὰ δόκανα καὶ τὶς παγίδες ποὺ τῆς ἔστυνε· κι' ὅτι, ὄχι μονάχα τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ κι' ἄλλες πολλὲς ἐστήριξε στὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ νὰ τὸν νικᾶνε, ἐζήτησε νὰ κάμη καὶ μιὰ στερνὴ προσπάθεια καὶ μιὰ τελειωτικὴ μάχη μαζί της.

Τῆς ἐπρόσβαλε λοιπὸν τὰ σωθικὰ της· καὶ τῆς ἄνοιξε στοὺς πνευμονέες της — ποὺ μᾶς εἶναι τόσον ἀπαραίτητο ὄργανο γιὰ νὰ ζοῦμε — μιὰ βαθεῖα πληγὴ. Αἰσθανότανε λοιπὸν ἀβάστατους πόνους· καὶ λίγο λίγο ἔσβυνεν ἡ ζωὴ της. Καὶ θὰ μπορούσε βέβαια, ἀφοῦ τὸ ἐπέτρεπεν ὁ Θεός, νὰ τὴν θανατώσῃ γρήγορα. Μὰ ἐπειδὴ εἶναι αἰμοβόρος δήμιος, τῆς ἄνοιγε ὀλοένα πληγές, καὶ μὲ τὸ πολυκαιρινὸ της βαναυστήριον ἐχόρταινε τὸ μῖσός του καὶ τὴ σκληρὰδα του, πιστεύοντας πῶς κι' ἐκείνη θὰ ἐκουραζότανε ἀπὸ τὸ πολύχρονο αὐτὸ μαρτύριό της. Γι' αὐτὸ ἔκανε νὰ σιγολυώνουν τὰ πνευμόνια της καὶ νὰ καταστρέφονται, μὲ τὰ φλέγματα καὶ μὲ τὸν βῆχα ποὺ τῆς ἐπροξενοῦσε. Καὶ κοντὰ σ' ὅλα αὐτὰ τῆς ἄναψε καὶ πυρετό, ποὺ δὲν ἔπεφτε ποτέ· καὶ σὰν λίμα τῆς ἔτρωγε καὶ τῆς ἀφάνιζε τὸ κορμί της. Καὶ ὅπως οἱ δικαστές, ὅταν θέλουνε νὰ βασανίσουνε κάποιον κατάδικον, ἀνάβουνε λιγοστὴ φωτιά, καὶ διατάζουνε νὰ τοὺς ἀφήνουνε νὰ σιγοκαίγωνται· ἔτσι κι' ὁ Σατανᾶς, ἀπὸ τὸν πυρετὸ ποὺ κρυφάναψε στὰ σπλάγχνα της, ἔκανε νὰ σιγολυῶνῃ τὸ σῶμά της ὀλάκαιρον· καὶ τὴν ἐπαίδευσεν ἀκατάπαυστα καὶ τὴ νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα.

Τριάμισυ λοιπὸν ὀλόκληρα χρόνια ἡ γενναία ἀθλήτρια ὑπόφερε αὐτοὺς τοὺς πόνους, κι' ἀντιμαχοῦσε τὸν ἐχθρό. Κι' ὄχι μονάχα δὲν ἔχανε τὸ θάρρος της κι' ἔκανεν ὑπομονή· ἀλλὰ κι' ὅσο ἐβασανιζότανε περισσότερο, τόσο καὶ γενναϊότερη ἔδειχνε· καὶ μὲ τὶς διδαχές της ἐγιάτρεινε κι' ἄλλους, ποὺ τοὺς ἐτραυματίζεν αὐτός. Κι' ἐκεῖνος ἔλυσσοῦσε γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ ὑποφέροντας τὸν ἔξευτελισμὸ του, τῆς ἐπρόσθεσε κι' ἄλλη βαρύτερη τιμωρία καὶ

πληγή. Τὴν ἐκτύπησε λοιπὸν καὶ στὰ φωνητικά της ὄργανα· κι' ἐμηχανεύθηκε νὰ τῆς κόψη τὴ λαλιά της, γιὰ νὰ μὴ μποροῦνε ἔτσι νὰ ὠφελοῦνται πολλοὶ ἀπὸ τὰ λόγια της.

Κι' ὅμως, ἂν ἀποστερηθῆκανε ὅσοι τὴν ἐπλησίαζαν ἀπὸ τ' ἅγια καὶ ψυχοσωτήρια λόγια της, ἐκερδίζανε πολὺ περισσότερο, μονάχα ἀπὸ τὴν ὄψη της. Γιατὶ βλέποντας τοὺς πόνους καὶ τὸ μαρτύριό της καὶ μὲ πόσῃ ὑπομονῇ τοὺς ὑπόφερε, ἐθαύμαζαν τὴ μεγαλοψυχία της κι' ἐστερεώνονταν στὴν πίστη τους περισσότερο· κι' ἐπολεμοῦσαν τὸν ἐχθρὸν ἀποτελεσματικώτερα.

Κι' ἀπὸ ποῦ νομίζετε πὼς ἄρχισεν ὁ ἐχθρὸς νὰ τὴν πληγώνῃ; Ἄπὸ τὸ στόμα της, ποὺ σὰν γλυκονάματη βρῦση ἐσκόρπιζε λόγια γλυκύτατα. Τῆς ἐπόνεσε λοιπὸν ἓνα δόντι, κι' ἐπρίστηκε, κι' ἐπλήγιασε καὶ τὸ οὐλο της. Καὶ τῆς ἔπεσε μὲν τὸ δόντι, τὸ πρίξιμο ὅμως ἀπλώθηκε σ' ὅλο της τὸ μάγουλο, κι' ὡς τὸ λαιμό. Καὶ σαράντα ὀλόκληρες ἡμέρες ἐβασανιζόντανε ἀπὸ ἀφόρητους πόνους, ποὺ ἔφθαναν ὡς τὸ κόκκαλο μέσα· καὶ στὸ τέλος ἄνοιξε. Κι' ἐμελάνισσε ὅλο της τὸ πρόσωπο· καὶ σιγὰ σιγὰ ἐσάπιζε καὶ τὸ κόκκαλο. Ἄπὸ τὴν σαπίλα λοιπὸν αὐτὴν ἀναδινόταν μιὰ βαρύτατη καὶ ἀνείπωτη δυσωδία. Καὶ οἱ γυναῖκες ποὺ τὴν ὑπηρετοῦσαν τοὺς ἦτανε ἀδύνατο νὰ τὴν πλησιάζουε ἀπὸ τὴν ἀπαίσια δυσωδία. Κι' ἂν καμμιά φορὰ τὴν ἐπλησίαζαν, γιὰ τὸ καλοῦσεν ἢ ἀνάγκη, ἔκαιγαν πρῶτα ἄφθονα λιβάνια κι' ὕστερα ἔμπαιναν στὸ δωμάτιό της. Καὶ μόλις, ἐτελείωναν, ἔφευγαν γρήγορα γρήγορα, γιὰ τὶ δὲν βαστοῦσαν περισσότερο.

Καὶ ἡ γεναία ἐκείνη, σὰν ν'ἄβλεπε νὰ στέκεται ἀπέναντι της ὁ ἐχθρὸς τὸν ἐπολεμοῦσε μὲ ἀνδρειωσύνη καὶ δὲν ἤθελε, μὲ κανένα τρόπο, νὰ τὴ βοηθήσῃ κανεὶς· ἂν καὶ μαζεύτηκαν κοντά της πολλὰς γυναῖκες· καὶ ἡ καθεμιά τους ἐπροθυμοποιούντανε νὰ τὴν γιαιτροπορέψῃ· ἢ τοῦλάχιστον νὰ τῆς ἀλείψῃ τὴν πληγὴ της μὲ κάποιο μυρωδικό, γιὰ νὰ φύγῃ ἡ δυσωδία καὶ νὰ μπορῇ κανεὶς εὐκολὰ νὰ τὴν πλησιάσῃ. Ἄλλὰ ἡ μακάρια δὲν τὸ παραδεχόντανε καθόλου· γιὰ τὶ ἐπίστευε, πὼς μὲ τὴν ἀνθρώπινην αὐτὴ βοήθεια, λιγότευεν ὁ ἐνδοξότατος ἀγῶνάς της.

Στὸ τέλος ὅμως ἀποφάσισαν ὅλες μαζί κι' ἔφεραν κάποιο γιαιτροπὸ κι' ἐδοκίμασαν νὰ τῆς κάνουε κάποια θεραπεία. Κι' αὐτὴ ἀντι-

στεκότανε, και τους ἔλεγε — Γιατί με σταματᾶτε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα; Γιατί βλέπετε μονάχα αὐτὸ πού φαίνεται κι' ὄχι κι' ἐκεῖνο πού κρύβεται; Γιατί πολυσκοτίζεστε και πολυσυζητεῖτε γι' αὐτὸ πού συμβαίνει και δὲν βλέπετε ἐκεῖνον πού τὸ ἠθέλησε νὰ γίνη;

Και ὁ γιατρὸς τῆς εἶπε — Δὲν σοῦ ζητοῦμε νὰ κάμης θεραπεία, οὔτε και σοῦ δίνομε κανένα γιατρικὸ γιὰ νὰ σὲ ἀνακουφίσουμε ἀπὸ τοὺς πόνους· ἀλλὰ γιατί πρέπει νὰ σοῦ ἀφαιρέσωμεν αὐτὸ τὸ μέρος, πού ἐσάπισε κι' ἐνεκρώθηκε, γιὰ νὰ μὴν πάθουνε κανένα κακὸ κι' αὐτὲς πού μένουν ἐδῶ. Κι' αὐτὸ πού κάνουνε γιὰ τοὺς νεκρούς, αὐτὸ θέλομε νὰ κάμωμε κι' ἐμεῖς· γι' αὐτὸ κι' ἐφέραμε τὸ κρασί αὐτὸ ἀνακατωμένο με μυρτόφυλλα και με ἄλῃ γιὰ νὰ τὸ πλύνωμε.

Κι' αὐτὴ στὸ τέλος ἐδέχθηκε, ἀπὸ λύπηση τὸ περισσότερο γι' αὐτὲς πού τὴν ἐπεριτριγύριζαν. Γιατί με τὸν τρόπον αὐτὸν ἐμετριαζότανε ἡ δυσωδία. Και μόνο με τὴν ἰσχυρὴ τῆς κρᾶσι ἐβάσταξε στὸν ἀγῶνα αὐτό, κι' ἀπὸ κάποια θεία δύναμη συντηροῦντανε τὸ σῶμά τῆς. Γιατί αὐτὰ πού τὸ συγκρατοῦνε ἔλειψαν ὅλως δίολου. Ἐπειδὴ οὔτε τροφή μποροῦσε νὰ πάρη, μέσα σὲ τόση σάπιλα και δυσωδία, οὔτε και νὰ κλείση μάτι και νὰ κοιμηθῆ λιγάκι, γιατί οἱ ἀσταμάτητοι και φοβεροὶ πόνοι τῆς ἔκοβαν και τῆς ἔδιωχναν τὸν ὕπνο.

Ὅταν δὲ ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος κι' ἐπρόκειτο νὰ στολισθῆ με τὸ στέφανο τῆς δικαιοσύνης, τότε ἔβλεπε μπροστά τῆς Ἀγγέλους και λάμπεις ἀπὸ φῶς, πού γλῶσσα δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀνιστορήση, και χορούς Ἀγίων Παρθένων, πού τὴν ἐπροσκαλοῦσανε νὰ πάη κοντὰ τους. Και σὲ μιὰ στιγμὴ, ἐνῶ ἦτανε βυθισμένη, συνέφερε, κι' ἐδηγούντανε σ' αὐτὲς πού τὴν παράστεκαν αὐτὰ πού εἶδε, και τῆς ἐπρότρπε νὰ ὑπομονεύουνε με γενναιότητα τοὺς πόνους και νὰ μὴν εἶναι ἀνάμελες. Και τοὺς ἐπρόσθεσε «ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες, θὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὸ σῶμα» και τοὺς εἶπε μάλιστα και τὴν ὥρα. Κι' ὅπως τὸ προεῖπε, ἔτσι κι' ἐγίνηκε. Κι' ἀποδήμησε πρὸς τὸν Κύριον, γιὰ νὰ πάρη γιὰ βραβεῖο τῶν ἀγῶνων τῆς, τὴν μακαρίαν ἀπόλαυση στοὺς οὐρανοὺς.

**Πῶς ὁ ἅγιος Θεοδόσιος ἐδίδασκε τοὺς μαθητὲς του,
πῶς πρέπει ἀσάλευτη νᾶναι πάντα ἡ ὑπομονὴ μας
καὶ νὰ στηρίζωμε τὶς ἐλπίδες μας στὸ Θεό.**

Ἐπλησίαζεν ἡ μεγάλη γιορτὴ· ἡ πρώτη καὶ ἡ κυρία ἡ «πανή-
γυρις τῶν πανηγύρεων», τὸ Ἅγιον Πάσχα. Εἶχε φθάσει λοιπὸν ἡ
μεγάλῃ νύκτα, καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἐστερούντανε
τὰ πάντα, καὶ δὲν εἶχανε οὔτε ψωμί οὔτε λάδι, οὔτε καὶ κανένα ἄλλο
τρόφιμο. Τὸ κελλάρι τοῦ ἀσκηταριοῦ ἦτανε ἄδειο· καὶ οἱ μα-
θητὲς, ποὺ ἦτανε δώδεκα, τὰ εἶχανε φέρεϊ δύσκολα κι' ἐστενοχω-
ρίοντανε πολὺ. Καὶ ἡ στενοχώρια τους δὲν ἦτανε ἀπὸ τὴ λόγιαση
μονάχα τοῦ ἑαυτοῦ τους, μὰ κι' ἀπὸ τὴ συλλογὴ, πῶς δὲν εἶχανε
οὔτε νάμα, γιὰ νὰ κάμουνε τὴν ἀναίμακτη θυσία· κι' ἔτσι θᾶμεναν
τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν ἀλειτούργητοι καὶ χωρὶς νὰ μεταλά-
βουνε.

Ἐπήγανε λοιπὸν στὸ δάσκαλό τους κι' ἐκλαμουριαζόντανε γιὰ
τὴ φτώχεια τους αὐτῇ. Κι' αὐτὸς, τόσο μόνο τους εἶπε — Ἔσεῖς νὰ
στρώσετε τὸ τραπέζι γιορτάσιμο καὶ νὰ μὴ γνοιάζεσθε γιὰ τί-
ποτες ἄλλο. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἔθρεψε μέσα στὴν ἔρημο τόσες μυριάδες
Ἑβραίους καὶ κατόπιν ἐχόρτασε, μὲ πέντε ἄρτους, τόσο πλῆθος,
αὐτὸς θὰ προνοήσῃ καὶ γιὰ μᾶς. Γιατὶ οὔτε ἡ μπόρεσή του λιγό-
στεψε οὔτε καὶ ἡ προαίρεση του ἄλλαξε κι' ἔγινεν ἀτονώτερη.

Καὶ τώρα θὰ σᾶς διηγηθῶ, τὸ πῶς καὶ ὁ λόγος του ἐβγήκεν
ἀληθινὸς καὶ οἱ μαθητὲς του δὲν ἐξεγελασθήκανε στὶς ἐλπίδες των.
Γιατὶ, ὅπως κάποτε παρουσιάσθηκε στὸν Ἀβραὰμ τὸ πρόβατο
ἔτοιμο γιὰ τὴ θυσία, ἔτσι ἐγίνηκε καὶ μὲ τὸν Ἅγιον ἐκείνον. Κι'
ὅταν πλέον εἶχε γύρει ὁ ἥλιος τοῦ μεγάλου Σαββάτου κι' ἄρχισε
νὰ νυχτώνῃ, παρουσιάσθηκαν ξαφνικὰ στὸ Μοναστήρι δυὸ μουλά-
ρια φορτωμένα, ποὺ κάποιος τᾶστειλε γιὰ τοὺς ἀσκητὲς, μὲ λογιῆς
λογιῆς τρόφιμα. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ πρόσφορα καὶ νάμα γιὰ τὴ
θεῖα Λειτουργία, ποὺ γι' αὐτὰ περισσότερο κατευχαιριστήθηκαν οἱ
μαθητὲς. Καὶ ἦτανε τόσα πολλὰ αὐτὰ ποὺ τοὺς ἔστειλαν, ποὺ τοὺς
ἐφθασαν ὡς τὴν Πεντηκοστή.

Κάποια πάλι φορά ἓνας ἄνθρωπος πλοῦσιος, μὰ ποὺ καὶ ἤξερε
νὰ θησαυρίζῃ στοὺς οὐρανοὺς, μὲ τὶς ἀγαθοεργίαις ποὺ ἔκανε, ἐ-

σκόρπιζε τὸ βίος του δεξιὰ κι' ἀριστερὰ καὶ συνάλλαζεν ἔτσι τὸν ὕλικό του πλοῦτο, μὲ τὸ θησαυρὸ τῆς ψυχικῆς του σωτηρίας. Αὐτὸς λοιπὸν, ἐνῶ ἐφρόντιζε γιὰ τὰ χρειάζουmena κάθε ἀσκητή, πού ἐζοῦσε γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μέσα στὶς ἐρημίεις, μόνο τὸν ἅγιον Θεοδόσιο δὲν ἐγνοιάσθηκε. Κι' ἀποξέχασε καὶ τοὺς μαθητῆς του καὶ τὸν ἴδιο ὄλως διόλου. Εἶτε γιὰτὶ πραγματικὰ τοὺς λησμόνησε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, εἶτε γιὰτὶ ὁ Θεὸς ἠθέλησε μ' αὐτὸ νὰ δοκιμάσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ τὸν Ἄγιον.

Ἐπήγαιναν λοιπὸν οἱ μαθητῆς του καὶ τὸν ἐνοχλοῦσαν, γιὰτὶ αὐτὸς ἦτανε ὁ τροφοδότης τους. Καὶ τοῦλεγαν ὀλοένα κι' ἐνοχλητικώτερα, πὼς δὲν τοὺς ἔχει ἀπομείνει τίποτα, παρὰ μονάχα λίγα ξυλοκέρατα. Καὶ πὼς θὰ τοὺς λείψουε γρήγορα κι' αὐτὰ καὶ δὲν θάχουε ἄλλη τροφή, παρὰ τὰ κουκούτσια ἀπὸ τοὺς χουρμάδες! νὰ τὰ ψήνουν στὴ φωτιά καὶ νὰ χορταίνουε μ' αὐτὰ τὴν πείνά τους.

Κι' ἔτσι, μὲ τὴ μικροψυχία τους αὐτῆ, ἀνάγκαζαν τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἄνθρωπο, πού ἀγαποῦσε νὰ ζῆ ἀποξεχασμένος ἀπ' ὄλους καὶ μὲ τὰ μάτια του στραμμένα πάντα πρὸς τὸ Θεό, ν' ἀπλώνῃ, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, τὰ χέρια του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ν' ἀποξεχνᾷ, ἀπὸ τὴ λιγοψυχία τους καὶ τὴ στενοκαρδωσύνη τους, τὴν ἀπόκοσμη καὶ βυθισμένη στοὺς ὄραματισμοὺς ζωῆ του.

— Ὅταν λοιπὸν τοὺς εἶδε νὰ στενοχωριοῦνται τόσο, τοὺς εἶπε:

— Παιδιά μου, γιὰτὶ στενοχωριέστε; Ξέρετε μήπως κανένα, πού νὰ ἐστήριξε τίς ἐλπίδες του στὸ Θεό, καὶ πού νὰ τὸν ἀφῆκεν αὐτὸς ἀβοήθητο; Ποιὸς ἐφανερώσεν ἄκραν ὑπομονή κι' ὁ Θεὸς στὸ τέλος δὲν τὸν ἐπαρηγόρησε καὶ δὲν τὸν ἐπροστάτεψε; Καὶ γιὰ νὰ σᾶ θυμίσω τί λέγει ὁ Ἰωβ κι' ὁ θεῖος Δαβίδ, ὁ Θεὸς δὲν ἐτοιμάζει τὴν τροφή τους γιὰ τὰ κοράκια καὶ δὲν φροντίζει γιὰ τοὺς νεοσσούς τους μέσα στὶς ἀπόκρημνες φωλῆς τους; Πρέπει νὰ τὸ αἰσθανθῆτε τέκνα μου καλά, πὼς ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ δὲν μοιάζει μὲ τὴν ἀνθρώπινη πρόνοια, ἀλλὰ φθάνει ὡς τὸ ἀκρότατο σημεῖο. Γιὰτὶ, ὅταν ἐμεῖς ἀπομακρυνθῆκαμε ὄλως διόλου ἀπὸ κοντά του, μᾶς ἔστειλεν ἡ ἀγάπη του καὶ ἡ θεία του πρόνοια τὸν Χριστό, χάρις στὸν ὁποῖον ἀπολαβαίνομε τὴ σωτηρία μας.

Τὴν ὥρα λοιπὸν πού τοὺς ἔλεγε αὐτὰ, ἐφανερώθηκε ξαφνικὰ κάποιος ἀγωγιάτης, πού ἔσερνε ἀπὸ τὸ καπίστρι του ἓνα ζῶο κα-

ταφορτωμένο. Αὐτὸς ἐπήγαινε γι' ἄλλοῦ. Κι' ἐσκόπευε νὰ προσπεράσῃ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου καὶ νὰ πάῃ νὰ ξαφορτώσῃ ἄλλοῦ. Ὅταν ὅμως κοντοζύγωσε στὸ μοναστήρι του, τὸ ζῶο δὲν ἄκουε πλέον τὸ χαλινάρι, παρὰ ἐσταματοῦσε μεσοστρατίς. Κι' ὅσο καὶ νὰ τῶδερνε, δὲν προχωροῦσε, παρὰ στεκόντανε, σὰν νᾶτανε ριζιμιά πέτρα.

Ἐκεῖνος λοιπὸν ἐκρυφολόγησε, πὼς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δὲν γίνεται χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κι' ἄλλαξε τακτική. Κι' ἀντὶ νὰ σέρνῃ αὐτὸς, μὲ τὸ καπίστρι τὸ ζῶο, τᾶφηκε ἐλεύθερο νὰ προχωρῇ μονάχο του καὶ νὰ πηγαίνῃ, ὅπου αὐτὸ θέλει.

Ὅταν λοιπὸν τᾶκανε αὐτὸ, τὸ ζῶον ἐξεκίνησεν ἀμέσως, καὶ σὰν νὰ τραβοῦσε τὸ χαλινάρι του κάποιο ἀόρατο χέρι, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου. Ὅταν ἐφθασε λοιπὸν ἐκεῖ κι' ἔμαθε τὴ φοβερὴ τους ἔλλειψη, ἐξεπλάγηκε καὶ κατᾶλαβε πὼς αὐτὸ ἐγίνηκε ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Καὶ πὼς αὐτὸς ἐχρησίμευσεν σὰν ὄργανο, γιὰ νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἀπελπισία τους. Κι' ἐξεδιάλυθηκαν ἔτσι ὀλοφάνερα καὶ ὁ λόγος, ποὺ τ' ἄλογο δὲν τὸν ὑπάκουε πλέον. Γιατὶ ἔπρεπε νὰ συντηρηθοῦνε τὰ σώματα ποὺ ὑπηρετούσανε τὸν Θεό, καὶ ποὺ ἡ στέρηση τᾶχεν ἐξασθενίσει. Ἔδωκε λοιπὸν ὁ Ἅγιος στοὺς μαθητὲς του διπλὸ σιτηρέσιο· καὶ τοὺς ἐδίδαξε νὰ παύσουν νᾶναι μικροψυχοὶ, καὶ νὰ στηρίζουε πάντα τὶς ἐλπίδες τους στὸ Θεό.

Ἀπόδοσι ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Ἐντὸς τῶν ἡμερῶν τίθενται ὑπὸ τῆς ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ εἰς κυκλοφορίαν εἰς διχρῶμους ἐκτυπώσεις, πολυτελῶς βιβλιοδετημένα μετὰ πλαστικοῦ καλύμματος τὰ κατωτέρω Λειτουργικὰ Ἐγκόλπια.

ΤΟ ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

(β' ἔκδοσις). Σελίδες 480.

ΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

Σελίδες 80.

Αἱ ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΙ καὶ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

(β' ἔκδοσις). Σελίδες 60.

Δικαιολογείται ἡ ἔναντί των δυσπιστία;

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΑΞΑΡΙΩΝ

Μέσα στα συναξάρια, πού διασώθηκαν ἀπὸ διάφορες ἐποχές, ὑπάρχει σχεδὸν κατὰ κανόνα σὲ αἰσθητὸ ποσοστὸ καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ θαύματος. Δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς μιὰ τέτοια παλιὰ διήγησι, ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ λείπουν ἓνα ἢ περισσότερα γεγονότα συντελεσμένα πάνω καὶ παρὰ τοὺς γνωστοὺς νόμους τῆς ὑλικῆς κτίσεως. Εἴτε οἱ ἱστοροῦμενοι ἄγιοι καὶ μάρτυρες μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, εἴτε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀπ' εὐθείας, γιὰ νὰ δείξη ὅτι τοὺς ἀναγνωρίζει σὰν ἀληθινὰ του τέκνα, ἐνεργοῦν θαύματα, πού προκαλοῦν κατάπληξι στὸν ἀναγνώστη.

Ἄλλὰ οἱ ἀναγνώστες τῶν συναξαρίων δὲν εἶναι ὅλοι τῆς ἴδιας προαιρέσεως. Ἄλλοι εἶναι ἄπιστοι κι' ἀντιπαρέρχονται αὐτῆς τῆς ὑπέρλογες λεπτομέρειες, θεωρῶντας τις καθαρὰ μυθεύματα. Ἄλλοι εἶναι ἀπλοὶ στὴν καρδιά καὶ γεμάτοι πίστι καὶ δὲν νοιώθουν τὴν τάσι νὰ τις θέσουν σώνει καὶ καλά σὲ ἀμφιβολία. Κι' ἄλλοι πιστεύουν μὲν στὸν Χριστό, ἀλλὰ συντάσσονται μὲ τοὺς πρώτους, ἔχοντας τὴν ἀκράδαντη πεποίθησι, ὅτι ἂν ὄχι ὅλα, πάντως τὰ πιὸ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ θαύματα εἶναι ἀποκύματα φαντασίας.

Τὸ μέτρο πού χρησιμοποιεῖ ἡ τρίτη αὐτὴ κατηγορία ἀναγνωστῶν τῶν συναξαρίων, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι τὸ σωστό. Ἡ λογικὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως μᾶς ὑποχρεώνει νὰ παραδεχθοῦμε, ὅτι οἱ βίοι τῶν ἁγίων κι' οἱ ἀθλήσεις τῶν μαρτύρων δὲν μπορεῖ νὰ στεροῦνται τοῦ στοιχείου τοῦ θαύματος. Ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης, στὴν ὁποία ἀναφέρονται, θὰ ἦταν παράδοξο κι' ἀκατανόητο νὰ μὴν εἶναι πλουτισμένη ἀπὸ τὸ στοιχεῖο αὐτά.

Ἡ πρώτη χρονικὰ συλλογὴ συναξαρίων, πού κατέχει ἡ Ἐκκλησία, συναξαρίων πού ὅλοι οἱ χριστιανοὶ πιστεύουν ὅτι τίποτε σ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει τὸ μυθικόν, τὸ μὴ ἱστορικόν, τὸ ἀπορριπτέον, βρίσκειται μέσα στὴν Ἁγία Γραφή. Εἶναι ὅλο ἐκεῖνο τὸ ὑλικόν, πού ἀντιστοιχεῖ στὸν βίον καὶ στὰ τέλη τῶν δικαίων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῶν ἁγίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τί βλέπουμε σ' αὐτὸ τὸ ὑλικόν; Μιὰ μεγάλη μερίδα του νὰ τὴν καταλαμβάνῃ τὸ θαῦμα. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι κάτι πού ἔρχεται μετὰ τὴ Γραφή σὰν ξεχωριστὸ πρᾶγμα ἢ γεγονός, ἀλλὰ εἶναι ἡ Γραφή συνεχιζομένη. Ὅτι περιέχεται στὴ Γραφή, ἐξακολουθεῖ νὰ περιέχεται καὶ στὴν Ἐκκλησία. Ἄν ἡ ἱστορία πού περιλαμβάνει ἡ Γραφή ἔχει ἀνάμεσα στὰ ἄλλα συστατικὰ τῆς καὶ τὸ θαῦμα, τὸ συστατικόν αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι παρὸν καὶ στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα ἰδιαίτερα ἐπιβλητικόν σὲ περιόδους αὐτῆς τῆς ἱστορίας, κατὰ τις ὁποῖες ἡ πίστις εἶναι πιὸ δυνατή.

Ἄν οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κί' οἱ ἀπόστολοι τῆς Και-
νῆς σήκωναν νεκρούς, ἄν θεράπευαν ἀνιάτες ἀρρώστειες, ἄν ἔτρε-
παν σέ φυγή τοὺς δαίμονες, ἄν γιὰ χάρι τοὺς ἢ κτίσις ἀνέστελλε
τοὺς νόμους τῆς, γιὰ νὰ μὴ συμβαίνουν παρόμοια καὶ στή μετέ-
πειτα ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας; Οἱ ὀλιγόπιστοι δὲν παραδέχονται πολλὰ
ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα μέσα στὰ συναξάρια θαύματα, γιὰ τὸ τοὺς φαίνου-
νται ὑπερβολικά. Καὶ παραδέχονται ἄλλα ἀνάλογα μέσα στή Γραφή. Ἡ
ράβδος τοῦ Ἀαρών, ποὺ μεταβάλλεται σέ δράκοντα ἢ σέ χλωρὸ κλα-
δί, τὸ χάλκινο φίδι τοῦ Μωϋσῆ, ποὺ μὲ τὸ ἀτένισμά του σώζονταν χι-
λιάδες ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν θάνατο, ἡ ξαφνικὴ φωτιὰ ποὺ κατέπτε ἓνα
μέρος τοῦ περιουσίου λαοῦ στήν ἔρημο κί' ἡ ἄλλη ποὺ κατέφαγε τὰ
στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ὁχοζία, ὁ διαμερισμὸς τῶν ὑδάτων
τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας κί' ἀργότερα τοῦ Ἰορδάνη, οἱ ἀρκοῦδες
ποὺ κατασπάραξαν τὰ ἀσεβῆ παιδιὰ, ἡ ἐπίπλευσις τῆς ἄξινας, ἡ
παραμονὴ τοῦ Ἰωνᾶ μέσα στὸ κῆτος κί' ἡ ἀπελευθέρωσις του ἀπ'
αὐτό, ἡ παραμονὴ τῶν Τριῶν Παίδων μέσα στήν κάμινο, ἡ εἰρη-
νικὴ συντροφιά τοῦ Δανιὴλ μὲ τοὺς λέοντες μέσα στὸν λάκκο, ὁ
ἀκαριαῖος θάνατος τοῦ Ἀνανία καὶ τῆς Σαπφείρας, οἱ αὐτόματες
ἀπελευθερώσεις τῶν ἀποστόλων ἀπὸ τὴ φυλακὴ, ἡ τύφλωσις τοῦ
μάγου Ἐλύμα κί' ἓνα σωρὸ ἄλλα θαύματα ποὺ βρίσκει κανεὶς μέσα
στή Γραφή, δὲν εἶναι λιγώτερο, ἄς τὸ ποῦμε ἔτσι, σκανδαλιστικά
ἀπὸ ὅσα συναντᾶ στὰ συναξάρια. Ἄλλὰ κί' ἄν μερικὰ ἀπὸ τὰ θαύ-
ματα τῶν συναξαρίων εἶναι πιὸ ὑπερβολικά, πάλι δὲν πρέπει νὰ
σκανδαλιζόμεστε. Μεγάλα ἦταν τὰ θαύματα ποὺ ἐπετέλεσε ὁ ἴδιος
ὁ Χριστός. Ἄλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅπως διαβάζουμε στὸ κατὰ
Ἰωάννην εὐαγγέλιο, προεῖπε καὶ βεβαίωσε τρανότατα: «Ἄμην
ἄμην λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κάκει-
νος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει». Ἄν λοιπὸν σέ ὠρισμένους
ἀγίους συνέβηκαν θαυμαστὰ γεγονότα, ποὺ ξεπερνοῦν σέ ἐντύπωσι
ἀκόμα κί' ὅσα ὑπάρχουν στὸν βίον τοῦ Κυρίου, δὲν σημαίνει αὐτὸ
καθόλου ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πραγματικά.

Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, στὰ συγγράμματά τους,
δὲν κρύβουν καθόλου αὐτὴ τὴ συνεχῆ πραγματικότητα, ποὺ ἔρ-
χεται μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων τῆς Γραφῆς
καὶ συνεχίζεται στοὺς μετέπειτα ἀγίους. Ὁ Εἰρηναῖος, ἔτσι, γράφει:
«Ἐν τῷ ἐκείνου (δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ) ὀνόματι, οἱ ἀληθῶς αὐτοῦ
μαθηταί, παρ' αὐτοῦ λαβόντες τὴν χάριν, ἐπιτελοῦσιν ἐπ' εὐεργε-
σίᾳ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἰς ἕκαστος αὐτῶν τὴν δωρεάν
εἴληφε παρ' αὐτοῦ. Οἱ μὲν γὰρ δαίμονας ἐλαύνουσι βεβαίως καὶ
ἀληθῶς, ὥστε πολλάκις καὶ πιστεύειν αὐτοὺς ἐκείνους, τοὺς καθαρι-
σθέντας ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ εἶναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
Οἱ δὲ καὶ πρόγνωσιν ἔχουσι τῶν μελλόντων καὶ ὀπτασίας καὶ ρή-

σεις προφητικές. "Άλλοι δὲ τοὺς κάμνοντας διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ἰώνται καὶ ὑγιεῖς ἀποκαθιστᾶσιν. "Ἦδη δὲ καὶ νεκροὶ ἠγέρθησαν καὶ παρέμειναν σὺν ἡμῖν ἱκανοῖς ἔτεσιν». Αὐτὴ τὴν πραγματικότητα μαρτυροῦν κι' οἱ κατοπινοὶ Πατέρες κι' αὐτῆς κατοπτρισμὸς εἶναι τὰ συναξαριστικὰ κείμενα.

Μὲ ὅσα εἶπαμε, δὲν θέλουμε νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅτι ὅλα ὅσα γράφονται στὰ συναξάρια ἀνταποκρίνονται ἕως κεραίας στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ἀσφαλῶς ἔχουν παρεισφύσει κι' ἀποκυήματα τῆς φαντασίας. Ἄλλὰ ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ὡς τὸ νὰ ἀπορρίπτεται ἢ ἀξιοπιστία τῶν συναξαρίων μὲ κριτήριο τὴν παρουσία τοῦ ὑπερβολικοῦ θαύματος σ' αὐτά, εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόστασις. "Ἄν οἱ χριστιανοὶ ἀναγνώστες αὐτῆς τῆς κατηγορίας δὲν παραδέχονται τέτοια θαύματα, τότε, γιὰ νὰ εἶναι συνεπεῖς στὸν ἑαυτὸ τους, θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ παραδέχονται καὶ τὰ ἀνάλογά τους μέσα στὴ Γραφή. Κι' εἶναι ἀπορίας ἄξιο γιὰτὶ δὲν τὸ κάνουν.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἶδεσ. Γεώργιον Μητσόπουλον, Ἐλατοχώριον Ἰωαννῶν. Θὰ συνταξιοδοτηθῆτε ἀναλόγως τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας σας καὶ συμμετοχῆς σας εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. Ἐφημεριακὴν ὑπηρεσίαν δὲν δύνασθε νὰ ἐξαγοράσετε διότι, δεδομένου ὅτι ἐχειροτονήθητε τὸ ἔτος 1939, ὅλη ἡ ἐφημεριακὴ σας ὑπηρεσία διηγήθη ἐν ἀσφάλειᾳ παρὰ τῷ Τ.Α.Κ.Ε. Μόνον ἡ πρὸς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. (1930) ἐφημεριακὴ ὑπηρεσία ἐξαγοράζεται. Ἐκτός ἐὰν ἔχετε προὔπηρεσίαν Δημοσίαν ἢ κοινοτικὴν Ὑπαλλήλου ἢ τσισαύτην Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου. Διὰ νὰ λάβετε συντάξιν λόγῳ ἀσθενείας πρέπει νὰ ὑπάρχῃ γνωματεύσις τῆς Πρωτοβαθμίου Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἐδρευούσης ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ σας, ὡς καὶ ἐνόρκος βεβαίωσις ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου δύο ἰατρῶν, διοριζομένων παρὰ τοῦ Μητροπολίτου σας, περὶ τῆς ἀνικανότητος πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων. Τὰ ἀπαιτούμενα ἐν προκειμένῳ δικαιολογητικά εἶναι τὰ ἐξῆς, ὑποβάλλονται δὲ μέσῳ τῆς Ἰ. Μητροπόλεως εἰς τὸ Τ.Α.Κ.Ε. Ἡ παραίτησίς σας πρέπει νὰ γίνῃ ἀφοῦ πρῶτον ἐκδοθῶν αἱ γνωματεύσεις τῶν ἰατρῶν καὶ ἡ βεβαίωσις τοῦ Εἰρηνοδίκου.

α) Αἴτησις τοῦ ἡσφαλισμένου ἐφημερίου περὶ συνταξιοδοτήσεώς του ἐπὶ χαρτοσήμου καὶ κληρικοσήμου. β) Ἀντίγραφον γνωματεύσεως Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ν. 1811/51 (περὶ κώδικος καταστάσεως τῶν Δημοσίων Διοικητικῶν ὑπαλλήλων) τοῦ τόπου διαμονῆς του περὶ τῆς ἀνικανότητός του. — Ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης θὰ παραπεμφθῇ τῇ ἐγγράφῳ παραγγελίᾳ τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου. γ) Ἐπίσημον ἀντίγραφον (βεβαιούμενον παρὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου) ἐνόρκου βεβαίωσεως δύο ἰατρῶν ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου κατὰ τὰ ἐν ἀρθρῳ 57 παράγρ. β' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2200/40 Α.Ν. ὀριζόμενα, βεβαιούντων, ὅτι λόγῳ τῆς παθήσεώς του κατέστη ἀνίκανος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐφημεριακῶν του καθηκόντων. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἀνικανότης ἐπῆλθε ὑπὸ βιαίου συμβάντος τότε δὲν ἀπαραίτητως ἐν τῇ ἐνόρκῳ βεβαίωσει τῶν ἰατρῶν νὰ ἀναφέρεται, ὅτι τὸ βίαιον συμβάν ἐλαβε χώραν κατὰ τὴν

ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας τοῦ ἠσφαλισμένου καὶ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς. δ) Ἀπολυτήριον γράμμα τοῦ οἰκείου Ἐρέαρχου ἐν πρωτοτύπῳ ἢ ἐπιστῆμῳ ἀντιγράφῳ, ἢ κοινοποιήσις τοῦ ὁποίου δέον νὰ συμπίπτῃ μὲ τὴν ἡμερομηνίαν διακοπῆς μισθοδοσίας. ε) Πιστοποιητικὸν τοῦ οἰκείου Δημάρχου ἢ Προέδρου Κοινοῦτος περὶ τῆς ἡλικίας καὶ οἰκογενειακῆς καταστάσεως. στ) Φύλλον διακοπῆς μισθοῦ, ἐκδοθησόμενον παρὰ τοῦ οἰκείου Δημοσίου Ταμείου. ζ) Τὸ ἀτομικὸν βιβλιαριον ὑπηρεσιακῶν μεταβολῶν του συμπεπληρωμένον καὶ τεθεωρημένον παρὰ τοῦ οἰκείου Ἐρέαρχου. η) Βεβαίωσιν τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, ἐμφαίνουσαν τὸν χρόνον χειροτονίας, ἀρχικοῦ διορισμοῦ καὶ τυχόν μεταθέσεώς του εἰς ἄλλας ἐνορίας, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ διάρκειαν χρόνου παραμονῆς εἰς ἐκάστην ἐνορίαν, χρονολογίαν καταβολῆς ἐπιδόματος πολυετίας καὶ ἐπιβολῆν αὐτῶ ποινῶν ἀργίας μετὰ στερήσεως ἢ μὴ τῶν ἀποδοχῶν του. (ἀπὸ ἕως.....) μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας δεόντως χαρτοσημασμένην καὶ κληρικουσημασμένην. θ) Βεβαίωσιν Ἐκκλησι. Συμβουλίου Ἱεροῦ Ναοῦ, παρ' ᾧ ἐφημέρευεν ὁ ἐνδιαφερόμενος, ἐμφαίνουσαν τὴν καταβολῆν αὐτῶ ἢ μὴ δώρου ἐορτῶν Χριστουγέννων καὶ Πάσχα, ἀπὸ τῶν ἐορτῶν Χριστουγέννων 1958 καὶ ἐφεξῆς ἐξαίρεσει τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ἢ ἐπὶ τῶν δώρων εἰσφορὰ κατεβλήθη εἰς τὸ Τ.Α.Κ.Ε. Ἀἰδεσ. Ἀθανάσιον Πυθαγόραν, Κοκκινοχώριον Ἐλευθερουπόλεως. Τὸ ἐν λόγῳ ἐπίδομα θὰ τὸ λάβετε μόνον ἐφ' ὅσον ἡ περιοχὴ εἰς ἣν ὑπηρετεῖτε ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς παραμεθόριος. Περὶ τούτου ὅμως θὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν σας. — Ἀἰδεσ. Νικόλαον Παπαθωμᾶν, Καλλιθέαν Κονίτσῃς. Πρέπει νὰ ἐξετασθῆτε παρὰ τῆς Πρωτοβαθμίου Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ σας, ἢ ὅποια θὰ γνωματεῦσῃ περὶ τῆς ἀνικανότητός σας καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ δύο ἰατρῶν, διοριζομένων ὑπὸ το-Μητροπολίτου σας, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ βεβαιώσουν ἐνόρκως ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου ὅτι εἰσθε ἀνίκανος πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐφημεριακῶν σας καθηκόντων. Περὶ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν γράφομεν ἀνωτέρω. Ἡ σύνταξις θὰ εἶναι δρχ. 1014 περίπου μηνιαίως, τὸ δὲ ἐφ' ἅπαξ περὶ τὰς 20.000 δρχ. — Ἀἰδεσ. Σπυρίδωνα Καρατζοῦνην, Ἀλμυρὸν Βόλου. Ἡ σύνταξις σας θὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 1041 δρχ, μηνιαίως, τὸ δὲ ἐφ' ἅπαξ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 14.500-15.000 δρχ. — Ἀἰδεσ. Ἰγνάτιον Γεωργόπουλον, Γαλαρινὸν Χαλκιδικῆς. Ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. τὰ ἀποσταλέντα δικαιολογητικά σας καὶ θὰ ἔχετε συντόμως ἀπάντησιν.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ἡ καλλιέργεια τῆς θελήσεως διὰ τοῦ ὀρθοδόξου ποιμαντικοῦ ἔργου.—**Πρωτος. Χρυσοστόμου Γιαλούρη**, Πρὸς κατωτέρους κληρικαὶ (φιλικῆς ὑποδείξεις). — Ἄνθη ἀπὸ τὸν πνευματικὸν κῆπον τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, ἀπὸ τὸν κ. **Φῶτῃ Κόντογλου**. — «Φιλοθέου Ἀδολεσχίας» μέρος δεύτερον. Ἐπιστάσις καὶ διδασκαλία ψυχωφελῆ καὶ σωτηριώδη ἀπὸ τὴν ἐξοδὸ ὑπὸ **Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρω**ς (Ἀπόδοσις **Θεοῦ Σπεράντζα**). — **Βασ. Ἡλιάδῃ**, Ὁ Θωμᾶς ἀπεδείχθη ὁ πλέον πιστὸς καὶ ὁ πλέον ἐνθουσιώδῃς κῆρυξ τῆς χριστιανικῆς ιδέας. Ἡ Ἀνάστασις ἐστάθη βῆθρον τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου. — Ἀποστάματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἡθικῶν διδασκαλιῶν». Ἀπόδοσις **Ἀνθίμου Θεολογίτη**. — **Βασ. Μουστάκῃ**, Τὰ θαύματα τῶν Συναξαριῶν. — Ἀλληλογραφία.

Ἐκ τοῦ Ὑπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶ 1. Ἀθῆναι.